

REVUE
CÍRKEVNÍHO PRÁVA
CHURCH LAW REVIEW

29

3/04

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA. Vydává Společnost pro církevní právo. Vychází třikrát ročně. Adresa redakce: Husova ul. 8, 110 00 Praha 1; e-mail: SPCP@prf.cuni.cz; <http://spcp.prf.cuni.cz>. Šéfredaktor: Jiří Rajmund Tretera. Výkonný redaktor: Štěpán Hůlka. Redakční rada: Záboj Horák, Pavel Landa, Stanislav Příbyl, Stanislav Pšenička, Jiří Šouša, Ladislav Šouša. Grafická úprava obálky: Ing. arch. Josef Hyzler. Sazba: RNDr. Marcela Braunová. Tisk: ÚZPI – repro odd., Slezská 7, 120 56 Praha 2. Distribuce: Jan Šafránek. ISSN 1211-1635, reg. č. MK ČR E 7429. Toto číslo bylo odevzdáno k tisku dne 30. 11. 2004.

OBSAH

*Toto číslo Revue církevního práva vyšlo za finanční podpory
Katolické církevní rady kantonu Thurgau.*

*Diese Nummer der Revue für Kirchenrecht
erschien dank der finanziellen Hilfe
vom Katholischen Kirchenrat des Kantons Thurgau.*

D.-T. Kudrjavceva: Kanonické účinky křtu	181
POZNÁMKY A DISKUSE	
S. Příbyl: Význam nálezu Ústavního soudu ČR č. 4/2003 Sb. pro vývoj vztahů státu a církvi v ČR	202
DOKUMENTY	
Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy 1556 (2002) – Náboženství a změny ve střední a východní Evropě	213
Odpověď Výboru ministrů Rady Evropy na Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy 1556 (2002)	217
ANOTACE A RECENZE	
J. Martinková: Náboženské výnimky (Š. Hůlka)	219
A. Dębiński : Rzymskie prawo prywatne – Kompendium (F. Polášek)	221
INFORMACE	
Diplomové, rigorózní a disertační práce obhájené v akademickém roce 2003/2004 v České republice v oborech konfesního a církevního práva	223
35. německý sněm právních historiků v Bonnu, 12.–17. 9. 2004 (Z. Horák, J. R. Tretera)	234
Konference Církve a stát v Brně, 29. 9. 2004 (T. Tyl)	236
XII. sympóziu kanonického práva ve Spišské Kapitule, 6.–10. 9. 2004 (P. Boukal)	237
Právní předpis z doby holocaustu (P. Landa)	241
DNES VÁM PŘEDSTAVUJEME	
Časopis SALVE – revue pro teologii a duchovní život (D. Duka)	242
ZE SPOLEČNOSTI PRO CÍRKEVNÍ PRÁVO	245
KRÁTKÉ ZPRÁVY	247
NAŠE AKVIZICE	253

CONTENTS

D.-T. Kudrjavceva: The Effects of Baptism in Canon Law	181
REMARKS AND DISCUSSION	
S. Příbyl: The Impact of the Finding of the Constitutional Court of the Czech Republic No. 4/2003 Coll. on the Development of State-Church Relations in the Czech Republic	202
DOCUMENTS	
Recommendation of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe 1556 (2002) – Religion and Change in Central and Eastern Europe	213
Reply of the Committee of Ministers to the Recommendation of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe 1556 (2002)	217
ABSTRACTS AND RECENSIONS	
J. Martinková: Religious Exemptions (Š. Hůlka)	219
A. Dębiński: Rzymskie prawo prywatne – Kompendium (F. Polášek)	221
INFORMATION	
Theses and Dissertations Defended in the Academic Year 2003/2004 in the Czech Republic in the Field of State Law Regulating Churches and Church Law	223
The 35th German Days of Legal Historians in Bonn, 12–17 September 2004 (Z. Horák, J. R. Tretera)	234
The Church and State Conference in Brno, 29 September 2004 (T. Tyl) ..	236
The XII Symposium of Canon Law in Spišská Kapitula, Slovakia, 6–10 September 2004 (P. Boukal)	237
Some Regulation from the Holocaust Time (P. Landa)	241
PRESENTED TO YOU TODAY	
The SALVE Journal – Revue for Theology and Spiritual Life (D. Duka) ..	242
FROM THE CHURCH LAW SOCIETY	245
BRIEF NEWS	247
OUR ACQUISITIONS	253

INHALT

D.-T. Kudrjavceva: Kanonische Wirkungen der Taufe	181
DISKUSSION	
S. Příbyl: Die Bedeutung des Erkenntnisses des Verfassungsgerichts der Tschechischen Republik Nr. 4/2003 GSlg. für die Entwicklung der Staat – Kirche Beziehungen	202
DOKUMENTE	
Die Empfehlung der Parlamentarischen Versammlung des Europarates 1556 (2002) – Religion und Änderungen in Mittel- und Osteuropa	213
Antwort des Ministerkomitees des Europarates auf die Empfehlung der Parlamentarischen Versammlung 1556 (2002)	217
ABSTRAKTA UND REZENSIONEN	
J. Martinková: Die Religionsausnahmen (Š. Hůlka)	219
A. Dębiński : Rzymskie prawo prywatne – Kompendium (F. Polášek)	221
INFORMATIONEN	
Diplom-, rigorose und Dissertationsarbeiten, die im akademischen Jahr 2003/2004 in der Tschechischen Republik im Bereich des Kirchen- und Staatskirchenrechts verteidigt wurden	223
35. deutscher Rechtshistorikertag, Bonn, 12.–17. 9. 2004 (Z. Horák, J. R. Tretera)	234
Konferenz Kirche und Staat in Brno, 29.9. 2004 (T. Tyl)	236
XII. Symposium kanonischen Rechts in Spišská Kapitula, 6.–10. 9. 2004 (P. Boukal)	237
Eine Rechtsvorschrift aus der Zeit des Holocausts (P. Landa)	241
HEUTE STELLEN WIR IHNEN VOR	
Die Zeitschrift SALVE – Revue für Theologie und geistliches Leben (D. Duka)	242
AUS DER GESELLSCHAFT FÜR KIRCHENRECHT	245
KURZE NACHRICHTEN	247
UNSERE AKQUISITIONEN	253

D.-T. Kudrjavceva: Gli effetti canonici del battesimo	181
NOTE E DISCUSSIONE	
S. Příbyl: Il significato della sentenza della Corte Costituzionale della Rep. Ceca n. 4/2003 Coll. per lo sviluppo dei rapporti fra lo Stato e la Chiesa	202
DOCUMENTI	
La raccomandazione dell'Assemblea parlamentare del Consiglio d'Europa 1556 (2002) – La religione ed i cambiamenti nell'Europa centrale ed orientale	213
La risposta del Consiglio dei Ministri del Consiglio d'Europa alla raccomandazione dell'Assemblea parlamentare del Consiglio d'Europa 1556 (2002)	217
ANNOTAZIONI E RECENSIONI	
J. Martinková: Le eccezioni religiose (Š. Hůlka)	219
A. Debiński: Rzymskie prawo prywatne – Kompendium (F. Polášek)	221
INFORMAZIONI	
Le tesi di laurea (di maestri, dottori e dottori scientifici) approvate nell'anno accademico 2003/2004 nella Rep. Ceca in materia di diritto canonico e diritto ecclesiastico dello Stato	223
35 ^a assemblea di storici di diritto tedeschi a Bonn fra 12–17 sett. 2004 (Z. Horák, J. R. Tretera)	234
La conferenza „La Chiesa e lo Stato“ a Brno, 29 sett. 2004 (T. Tyl)	236
XII ^o convegno di diritto canonico a Spišská Kapitula (SK), 6–10 sett. 2004 (P. Boukal)	237
Un regolamento legale dall'era d'Olocausto (P. Landa)	241
OGGI VI PRESENTIAMO	
La rivista SALVE – revue per la teologia e la vita spirituale (D. Duka) ...	242
DALLA SOCIETÀ PER IL DIRITTO DELLE CHIESE	245
LE NOTIZIE CORTE	247
LE NOSTRE ACQUISIZIONI	253

Kanonické účinky křtu Srovnávací analýza kánonu 849 CIC/1983 a kánonu 675 CCEO

Diana-Tereze Kudrjavceva

Záměrem tohoto pojednání je srovnání ustanovení obou kodexů Katolické církve, pokud jde o kanonické účinky křtu. Jde o *Kodex kanonického práva* z roku 1983, zavazující latinskou církev (dále jen: CIC/1983), a o *Kodex kánonů východních církví* z roku 1990 (dále jen: CCEO). Kanonické účinky křtu jsou vyjádřeny v kánonu 849 CIC/1983 a v kánonu 675 CCEO. Hlava XVI (kánony 667-895) CCEO odpovídá Knize IV CIC/1983 o posvěcující službě církve. Vycházím z názoru předních kanonistů, že „právní účinky křtu nedoplňují teologické, ale přímo z nich vyplývají.“¹

Jako jsou odlišné tradice latinské církve a východních církví, tak také základ právní úpravy svátosti křtu v obou kodexech je odlišný. CIC/1983 poprvé po Druhém vatikánském koncilu těží z obnovené ideje iniciačních svátostí, tj. křtu, biřmování a Eucharistie, i když je upravuje samostatně. Oproti tomu CCEO zdůrazňuje potřebu zdůraznit jednotu iniciačních svátostí – křtu, myropomazání a Eucharistie – a upravuje jejich právní stránku samostatně jen tehdy, je-li to z hlediska CCEO potřebné. „V úpravě svátostí křtu, myropomazání a svatě Eucharistie východní kodex zohledňuje společné východní zvyky a tradice, které jednotlivě a společně odporují praxi latinské církve. Požaduje se, aby myropomazání bylo slaveno společně se křtem, vyjma opravdu nezbytných případů (c. 695 § 1), a svátost Eucharistie co nejdříve po křtu a myropomazání, v souladu s právem autonomní církve“ (c. 697).“² Tento faktor vede k odlišnostem v udílení křtu. Zatímco latinská tradice právo biřmovat rezervuje především biskupům, ve východní tradici právo udílet myropomazání přísluší knězi, který udílí křest.

¹Komentář ke kánonu 849 in: SHEEHY, G., BROWN, R., KELLY, D., MCGRATH, A.(ed.), *The Canon Law, Letter & Spirit: A Practical Guide to the Code of Canon Law*, Geoffrey Chapman, London-Dublin, 1995, s. 469.

²McMANUS, F. R., *The Code of Canons of the Eastern Catholic Churches*, Jurist 53/1993, s. 52–53.

V úvodní části této studie jsou analyzovány obecné účinky křtu vyjádřené v obou kodexech, jmenovitě právo přijímat ostatní svátosti, osvobození od hříchu, znovuzrození, připojení ke Kristu a včlenění do církve. Druhá část studie je zaměřena jako objasnění odlišnosti, která se objevuje v CIC/1983, tj. že křtem přijímá člověk možnost spásy. Tuto deklaraci CCEO neobsahuje. Pokusíme se toto opominutí odůvodnit. Výše zmíněná analýza bude založena na teologickém pozadí kánonů.

1. Obecné kanonické účinky podle kánonu 849 CIC/1983 a podle kánonu 675 CCEO

Pro přehlednost dalších úvah o kanonických účincích křtu citujme nejprve oba kánony, které se jich týkají.

Kánon 849 CIC/1983 zní:

„Křest, brána k svátostem, je ke spáse tak nutný, že musí být přijat buď skutečně, nebo touhou; jím jsou lidé zbaveni hříchu, znovuzrozeni v děti Boží a trvalým znamením připojeni ke Kristu a včlenění do církve; platně se uděluje pouze omytím pravou vodou spolu s náležitou slovní formou.“³

Kánon 675 CCEO zní:

„§ 1 Křtem, omytím přírodní vodou se vzýváním jména Boha Otce i Syna i Ducha svatého, je člověk osvobozen od hříchu, znovuzrozen k novému životu, obléká se v Krista a přivtěluje se k církvi, která je jeho tělem.

§ 2 Jedině křtem věčně přijatým stává se člověk schopným přijímat ostatní svátosti.“⁴

Z výše uvedených kánonů se mohou dovodit kanonické účinky svátosti křtu, vedle obecných účinků všech svátostí, posvěcujících člověka a přispívajících ke vzniku, posílení a projevení církevního společenství (z pohledu kánonu 840 CIC/1983 a kánonu 667 CCEO). Teologické a kanonické účinky křtu jsou neoddělitelné a není možné je posuzovat jednotlivě.

V obou kodexech můžeme rozlišovat následující účinky svátosti křtu

A. Lidé získávají právo přijímat ostatní svátosti (*homines ceterorum sacramentorum capaces fiant*).

B. Lidé jsou osvobozeni od hříchu (*homines a peccatis liberi sunt*).

³Překlad podle *Kodexu kanonického práva, Úřední znění textu a překlad do češtiny*, Zvon, Praha 1994, s. 389. Pozn. překl.

⁴Překlad podle PAZOUŘEK, M.: *Manuál pro Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium aneb Úvod do Kodexu kánonů východních církví*, Karolinum, Praha 1998, s. 94. Pozn. překl.

C. Lidé jsou znovuzrozeni jako děti Boží (*homines in Dei filios regeneranti sunt*) pro nový život (*ad vitam novi regeneranti sunt*).

D. Připojením ke Kristu (trvalým znamením) jsou lidé včlenění do církve (*enim Christo configurati /indelebili caractere/Ecclesiae incorporati sunt*).

A nyní několik slov ke každému z těchto účinků.

A. *Homines ceterorum sacramentorum capaces fiant*

C. 849 CIC/1983 hovoří o křtu jako o „bráně k dalším svátostem“. Tatáž myšlenka je vyjádřena v c. 675 § 2 CCEO jako právo přijímat ostatní svátosti. Text CCEO je vcelku právníčtější než text CIC/1983, který bývá kritizován pro přílišnou teologičnost.⁶

Uvedené kánony stanoví, že pouze pokřtěná osoba má přístup ke svátostem biřmování/myropomazání, Eucharistie, svěcení, manželství, pomazání nemocných a svátosti smíření. Křtem získává člověk zvláštní práva v církvi⁷ stanovená v cc. 208 - 223 CIC/1983, cc. 7 – 26 CCEO a v dalších příslušných kánonech. C. 96 CIC/1983 stanoví, že křtem se člověk stává *persona* v církvi s povinnostmi a právy v souladu se svým statutem.

V teologii se vedou od konstituce Druhého vatikánského koncilu *Lumen Gentium*⁸ (dále jen: LG) diskuse o církvi jako základní svátosti a Kristu jako prvotní svátosti (rozvíjeny Karlem Rahnerem⁹). Tato diskuse není rozvíjena v kanonickém právu, protože neovlivňuje legální význam křtu jako prvotní svátosti a jako svátosti potřebné pro přijímání ostatních svátostí. V kanonickém právu je obtížné vycházet z církve jako základní svátosti nebo z Ježíše jako prvotní svátosti, pokud z toho neplyne povinnost přijmout tyto svátosti před přijetím křtu. Nicméně *Ordo initiationis christianae adultorum*¹⁰ vyhlášený 6. 1. 1972 (dále jen: OICA) může inspirovat k přemýšlení o uskutečnění těchto dvou

⁶Srv. MÜLLER, L., *Theological Declarations in the Book of Church Law: Meaning, Function and Problematic*, Münchener Theologische Zeitschrift 37/1986, s. 32–41.

⁷ERRÁZURIZ, M.C.J., *Il Battesimo degli adulti come diritto e come causa de effete giuridico-canonici*, Ius Ecclesiae 2/1990, s. 15–23.

⁸*Lumen Gentium*, Věřoučná konstituce o církvi z 21. 11. 1964, český překlad in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Zvon, Praha, 1995, s. 29 a násl. Pozn. překl.

⁹Nauka Karla Rahnera o Ježíši jako o prvotní svátosti je rozebrána v kapitole 4 in OSBORNE, K., *The Christian Sacraments of Initiation. Baptism, Confirmation, Eucharist*, Paulist Press, N. Y., 1987, s. 79–97.

¹⁰Rite of Christian Initiation of Adults. *The Rites of the Catholic Church*, Vol. I, Pueblo Publishing Company, N.Y., 1972, s. 36–52.

výše zmíněných svátostí, když hovoří o katechumenátu. OICA předpokládá před křtem víru, kterou lze vykládat jako přijetí kréda. Krédo zahrnuje vyznání Krista a církve před přijetím křtu. Víra před křtem není možná u dětí, kde na místo soukromé víry dětí přichází víra církve, rodičů a kmotrů. Na rozdíl od výše uvedených liturgických předpisů doplňujících CIC/1983 předpokládají cc. 9 a 10 CCEO, když hovoří o katechumenech, jejich víru a ukládají povinnost o ní svědčit, je-li to nutné.

Hovoříce o přístupu k ostatním svátostem, bereme v úvahu, že křest udělený v jiných církvích a církevních společenstvích trinitářskou formulí je uznáván, a umožňuje přístup k dalším svátostem v Katolické církvi. Je to možné, existuje-li pro to závažný důvod, anebo po řádném přijetí do úplného společenství (*communium plenum*) Katolické církve. Křest, o němž se hovoří v c. 849 CIC/1983 a v c. 675 CCEO, je křest církve, která je tělo Kristovo. „Církví“ se zde nerozumí pouze církev katolická.

B. *Homines a peccatis liberi sunt*

Být osvobozen od hříchu je důležitým teologickým účinkem. Je důležitý v tom smyslu, že leží v základu představy o znovuzrozeném člověku a přijetí za člena křesťanského společenství tak, jako novorozenec zahajuje svůj život ve společenství *per se*. Ve skutečnosti osvobození od hříchu je podstatou křesťanské tradice,¹¹ protože Ježíšův křest se liší od ostatních křtů odpuštěním hříchů. Křest osvobozuje také od trestu.¹² Z kanonického hlediska nemůže být osvobození od hříchu účinkem křtu, neboť může být zjištěno jen pro *forum internum* věřícího. Nečiní křest neplatným, pokud se udělí někomu bez přiměřené dispozice; jmenovitě podvodem. Počínaje svatým Tomášem Akvinským je uznáváno, že takové udělení zabraňuje účinkům křtu.¹³ Na druhé straně osvobození od hříchu by nemělo být chápáno jako osvobození od trestů vezdejšího života (časných trestů). Jak říká sv. Tomáš, těmito tresty se rozumí „smrt, nemoc, tělesná slabost, ba vrozené poruchy, což vše lze považovat za důsledek prvotního hříchu“.¹⁴ Křest dětí a křest dospělých se liší mimo jiné tím, že děti jsou osvobozovány

¹¹OSBORNE, K., *The Christian Sacraments of Initiation. Baptism, Confirmation, Eucharist*, s. 18.

¹²ST. THOMAS AQUINAS, *Summa Theologiae*, Vol. 57, Blackfriars, London and New York, 1974, 3a, Q 69.2, s. 127.

¹³Ibid., Q 69,9, s. 149.

¹⁴Poznámka pod čarou k *Summa Theologiae*, Q 69.3, in: ST. THOMAS AQUINAS, *Summa Theologiae*, Q 69.2, s. 129.

jen od prvotního hříchu, zatímco dospělí také od těžkých a lehkých hříchů, neboť křest je „univerzálním lékem všech hříchů“.¹⁵ Liturgické texty v OICA zahrnují konverzi, pokání a odpuštění hříchů (Obecný úvod, 5 a 6,42; 120). Předpokládá se, že v okamžiku přijetí víry člověk konvertuje a současně přijímá odpuštění hříchů (s tímto předpokladem se dobře pracuje, i když bychom mohli argumentovat i jinak, pokud bychom předpokládali, že víra je přijímána z Božího slova před křtem, což je případ OICA). Nicméně hovoří-li o víře, Katechismus katolické církve¹⁶ (dále jen: KKC) říká, že „víra, která se požaduje pro křest, není dokonalá a zralá; je to počátek, který se musí rozvíjet ...“.¹⁷ Proto se v souvislosti s křtem hovoří o svátosti víry. Pokud jde o křest dětí, zmínka o prvotním hříchu se v novém *Ordo baptismi parvulorum*¹⁸ vyhlášeném 15. května 1969 a revidovaném v roce 1973 objevuje jen jednou, jmenovitě v modlitbě exorcismu a pomazání před křtem. Tyto nové obřady jsou uvedeny v *Sacrosanctum Concilium*¹⁹ (dále jen: SC) 64, 66 a 67 a jsou součástí Druhým vatikánským koncilem zamýšlené liturgické obnovy. Ačkoli se zdá, že novým stanoviskem církve je zachovávat odstup od zdůrazňování důsledků prvotního hříchu, v rámci ekumenického dialogu je zdůrazňována potřeba hovořit o prvotním hříchu. Církev jsou zajedno, že křest „zahrnuje vyznání hříchu a obrácení srdce“ (BEM 3),²⁰ avšak katolická církev upozorňuje, že „nauku o prvotním hříchu, jak po formální, tak i materiální stránce, je třeba výslovně začlenit do diskuse o významu a účincích křtu“.²¹

SC rovněž, když zmiňuje účel všech svátostí, hovoří o udělení milostí – jsou určeny k posvěcování člověka, k budování Kristova těla a k Boží oslavě (SC 59). To je princip, který důsledně zachovávají oba kodexy. Logickým závěrem z přijaté teologie je, že milost je následována odpuštěním hříchů. V komentáři k dokumentům Druhého vatikánského koncilu čteme: „Křest je nejen prostře-

¹⁵ST. THOMAS AQUINAS, *Summa Theologiae*, Q 69.1, s. 125.

¹⁶Český překlad: *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha, 1995. Pozn. překl.

¹⁷KKC, 1253.

¹⁸*Rite of Baptism for Children. The Rites of the Catholic Church*, Vol. I, Pueblo Publishing Company, N.Y., 1972, s. 381.

¹⁹*Sacrosanctum Concilium*, Věroučná konstituce o posvátné liturgii ze 4. 12. 1963, český překlad in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Zvon, Praha, 1995, s. 125 a násl. Pozn. překl.

²⁰*Baptism, Eucharist and Ministry*, Faith and Order Paper No. 111. World Council of Churches, Geneva 1982.

²¹THURIAN, M. (ed.), *Churches Respond to BEM*, Vol. VI, Faith and Order Paper No. 144, Geneva 1988, s. 12.

dek, kterým jsou odpouštěny spáchané hříchy; zahrnuje rovněž obrácení, které je rozhodnutím pro nový život bez hříchů.²²

Z kanonického hlediska nemá odpuštění hříchů jako účinek křtu význam. Rozličná pojetí odpuštění hříchu jsou toliko teologické povahy. To opravňuje k názoru, že zákonodárce zamýšlel CIC/1983 a CCEO jako dokumenty právní i teologické.²³

C. Homines in Dei filios regeneranti sunt (CIC/1983) – Homines ad vitam novam regeneranti sunt (CCEO)

Znovuzrození člověka je účinkem křtu v obou kodexech, v CIC/1983 i v CCEO, avšak s teologickou odlišností: znovuzrodit se „v děti Boží“ a „k novému životu“. Tuto odlišnost může kanonista považovat za nepodstatnou s ohledem na to, že hlavní myšlenkou je, že účinek křtu je znovuzrození, nové narození. Nicméně za touto malou odlišností ve formulaci se skrývá odlišnost západní a východní církevní tradice. „Ve východní tradici existuje jedno svátostné tajemství – Kristus sám mezi námi, v sedmi podobách. Křest je nahlížen jako brána do života a království Božího, do křesťanského společenství nebe a země.“ Západní tradice klade důraz na Kristovu osobu a „dává zvláštní důraz na vtíštění zvláštního znamení podobnosti Kristu, kterým se připodobňuje a současně odlišuje od těch, kteří nebyli pokřtěni.“ Tyto odlišnosti nemají z kanonického hlediska žádné důsledky – vyjadřují spíše účinky svátosti (tajemství) v každé z těchto tradicí.

„V učinění lidí ‚dětmi Božími křtem víry a účastníky Boží přirozenosti‘ (LG 40) zahrnuje křest znovuzrození lidské bytosti, jež je přizpůsobena Kristu, připojena k němu v jeho smrti a vzkříšení.“²⁴ Zdá se, že II. vatikánský koncil dává tentýž význam smrti a vzkříšení Pána a našemu podílu na událostech, což ukazuje, že II. vatikánský koncil byl zamýšlen jako pokus o nauku, jež by vyhovovala všem katolickým církvím. „Toto křestní znovuzrození v Kristu

²²YARNOLD, E. J., *Theology of Baptism*. In FINK, P. E. (ed.), *The New Dictionary of Sacramental Worship*, Gill and Macmillan, Dublin 1990, s. 118.

²³Záměr zákonodárce sloučit právní a pastorační zásady v CIC/1983 a v CCEO lze sledovat v revizi obou kodexů. Čtvrtá a pátá zásada revize CCEO to výslovně stanoví, viz *Guidelines for the Revision of the Code of Oriental Canon Law*, Nuntia 3/1976, s. 18–24. Třetí revizní zásada CIC/1983 hovoří o pastoračním charakteru kodexu, viz *Principia quae Codicis Iuris Canonici Recognitionem Dirigent*, Communicationes 2/1969, d. 77–85.

²⁴Komentář ke kánonu 849 in: CAPPAROS, E.-THÉRIAULT, M.- THORN, J. (ed.): *Code of Canon Law Annotated*, Wilson & Lafleur Limitér, Montréal 1993, s. 560–561.

rovněž znamená, že pokřtěným je vlastní ‚duch adopce‘ (Řím 8, 15) a že jsou ‚účastníky na Boží přirozenosti‘ (2 Petr 1, 4).“²⁵

In Dei filios regenerantur lze přeložit jako „znovuzrodit se jako děti Boží“. Hovoře o znovuzrození v Kristu, II. vatikánský koncil rozlišuje mezi znovuzrozením ve víře a v křtu.²⁶ Vztah mezi nimi je asi takový, že víra je předpokladem pro udělení křtu; nebo že křest je okamžikem přijetí víry. SC 59 hovoří, že víra je podmínkou pro všechny svátosti, také pro křest. Když se v SC 10 hovoří o cíli apoštolské práce, zmiňuje se o „všech, kteří se stali Božími dětmi vírou a křtem“, a *Ad Gentes*²⁷ (AG) 21 opět o znovuzrození vírou a křtem. Tato paralela mezi vírou a křtem vyjádřená koncilem má biblické kořeny v Kol 2, 12, J 3, 5–6 a 1P 1, 23, na něž koncilní otcové odkazují v LG 9, *Unitatis Redintegratio*²⁸ (UR) 22, a na jiných místech. Pouze jediný koncilní dokument – *Gravissimum Educationis*²⁹ (GE) – uvádí, že lidé přijímají křtem dar víry. Dokument prohlašuje, že katechumen by měl být „postupně uváděn do tajemství spásy a stále více si byl vědom přijatého daru víry“ (GE 2) a děti dokonce předškolního věku „by měly být vychovávány podle víry přijaté na křtu poznávat a ctít Boha a milovat bližního“ (GE 3). Znovuzrození z víry přijetím Slova Božího a znovuzrození ze svátosti křtu spolu souvisí, jedno potřebuje druhé k tomu, aby bylo naplněno vše, co obsahují. Pouze společně zahrnují úplné znovuzrození.“³⁰ Být křesťanem je celoživotní závazek, což je předpoklad obou kodexů (CCEO, c. 10, a CIC/1983, c. 209).

Avšak co znamená výraz „v děti Boží“? Je obtížné vysvětlit nebo komentovat tento výraz z čistě právního hlediska. Ve světské společnosti je příbuzenský vztah založen společnými předky, nebo adopcí. Jde o teologický pojem v právním textu. Slyšeli jsme jiný výraz – že křtem jsme učiněni dědici Božími v přímé

²⁵HART, K.T., *Baptism. Commentary on Can. 489*. In: BEAL, J. P., CORIDEN, J.A., GREEN, T.J., *New Commentary on the Code of Canon Law*, CLSA, Mahwah 2000, s. 1035.

²⁶BECKER, K. J., *The Teaching of Vatican II on Baptism*. In: LATOURELLE, R. (ed.): *Vatican II. Assesment and Perspectives*, Vol. 2, Paulist Press, N. Y., 1989, s. 54.

²⁷*Ad Gentes*, Dekret o misijní činnosti církve ze 7. 12. 1965, český překlad in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Zvon, Praha, 1995, s. 459 a násl. Pozn. překl.

²⁸*Unitatis Redintegratio*, Dekret o ekumenismu z 21. 11. 1964, český překlad in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Zvon, Praha, 1995, s. 433 a násl. Pozn. překl.

²⁹*Gravissimum Educationis*, Deklarace o křesťanské výchově z 28. 10. 1965, český překlad in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Zvon, Praha, 1995, s. 528 a násl. Pozn. překl.

³⁰BECKER, K. J., *The Teaching of Vatican II on Baptism*, s. 61.

linii kříže. Je neobvyklé používat právní pojmy z dědického a rodinného práva. Podle mého názoru chtěl zákonodárce dát příklad toho, jak je důležité „znovuzrodit se jako dítě Boží“. To naznačuje, že pokřtěný se stává součástí rodiny, částí *populo Dei*. Stává se dědicem Božím a sourozencem Kristovým a má práva a závazky související s Božím dědictvím. Výraz „dítě Boží“ používaný o křesťanovi je užito symbolicky, ale jeho užití církevním zákonodárcem, který si je vědom významu příbuzenství ve světské společnosti (domnívám se) ukazuje důležitost užitého výrazu.

D. *Enim hominis Christo configurati indelebili caractere Ecclesiae incorporati sunt (CIC/1983) – Christum induit et Ecclesiae, quae eius Corpus est, incorporati sunt (CCEO)*

Svätostný charakter

Nejsamozřejmější odlišností ve formulaci tohoto účinku křtu v CCEO a CIC/1983 je absence výrazu *caractere* ve východním textu. Charakter svátosti zahrnuje, že nemůže být opakována, a tento rys je v CIC/1983 připsán křtu, biřmování a svěcení. Bez ohledu na absenci pojmu *caractere*, CCEO má zvláštní kánon – 672 § 1 – v němž stanoví, že svátosti křtu, myropomazání a vyššího svěcení nemohou být opakovány. Nadto c. 692, hovořící o svátosti myropomazání, používá výrazu *sigilo doni Spiritus Sancti* – označení pečeti daru Ducha svatého. Absence výrazu „charakter“ je tedy pouze volbou slov.

Základ pojmu svátostného charakteru pochází na Západě z vrcholného a pozdního středověku, kdy svatý Tomáš Akvinský cituje definici svátostného charakteru užitou Albertem Velikým: „Charakter je distinkce odvozená z věčného charakteru a vtištěná rozumné duši, udělující pečeť Trojice, a rozlišuje označené touto pečeti od neoznačených ve smyslu stavu víry příslušejícího takto označeným.“³¹ Charakter neznamená nic jiného než druh označení duše a je nahlížen jako zvláštní duchovní způsobilost. Tridentský koncil hovoří o třech svátostech vtiskujících charakter – křest, biřmování a svátost svěcení – ale nedefinuje, co charakter je. Diskuse o charakteru se objevují v souvislosti s opětovným křtem těch, kteří byli křtěni heretiky.³² II. vatikánský koncil uznává charakter a pokouší se definovat ho jako „duchovní označení“ duše.³³ Postmoderní teologie

³¹LEITHARD, P.J.: *Christis Christened into Christ: Priesthood and Initiation in Augustine and Aquinas*. *Studia Liturgica* 29/1999, s. 79–80.

³²OSBORNE, o.c., s. 17.

identifikuje „charakter, který se vztahuje ke každé z těchto tří svátostí s jejich církevním účinkem čili *res et sacramentum*, charakter je trvalým církevním účinkem těchto svátostí, které jsou neopakovatelné“.³⁴

Christo configurare (CIC) – Christum induere (CCEO)

Připojení ke Kristu, nebo přivtělení ke Kristu, mohou být použita jako synonyma, a zdá se, že je tak také zákonodárce použil. V CIC/1983 je obtížné a téměř nemožné oddělit připojení ke Kristu od svátostného charakteru křtu. CCEO stanoví, že křtem se lidé účastní osobitým způsobem Kristovy úlohy kněžské, prorocké a královské“ (c. 7 § 1), což je legální definicí „přivtělení ke Kristu“ nebo „připojení ke Kristu“. Účast na úloze zahrnuje bezprostřední práva a závazky, které jsou z kanonického hlediska vázány na okamžik přijetí členství. „Ve svátostném charakteru Kristův věřící se podílí na Jeho kněžství, které je věčné... Způsobilost přijmout božské se odvozuje z účasti v Kristu a s ohledem na to, že připojení ke Kristu udělené svátostným charakterem znamená zvláště k Jeho kněžství.“³⁵

Připojení ke Kristu zahrnuje, že křtem se vytváří nové schopnosti odpovědět na křesťanské povolání, a katolíci podle obou kodexů mají po křtu značný počet práv a povinností. CIC/1983 hovoří o právní způsobilosti v církvi získané křtem v c. 889; 912; 987; 1004; 1024; 1055; 1061, což „odůvodňuje rozsah právní způsobilosti vyplývající ze křtu s ohledem na svátosti jako důsledku obecného kněžství, které mění věřící ‚v pravé cítěle, které hledá Otec‘ (SC 6)“. Totéž může být řečeno o způsobilosti přijaté pro „přijetí a šíření evangelia a pro naplnění Kristova království v lidských aktivitách.“³⁶ Je třeba poznamenat, že výraz „obecné kněžství“ je užíván v teologii, nikoli v kanonickém právu. Kanonické právo hovoří o *munus Christi*. Pokřtěný se účastní na *munus Christi*, což je kněžský, královský a prorocký úřad Kristův.

Ecclesiae incorporare

„Pojem Církve může být vztažen široce ke společenství všech pokřtěných a ke společenství svatých; může referovat k vnější, viditelné společnosti známé jako Katolická církev, což je patristický pojem poprvé užitý Ignácem z Antiochie.“³⁷

³³YARNOLD, o.c., s. 115.

³⁴YARNOLD, o.c., s. 115–116.

³⁵LEITHARD, o.c., s. 81.

³⁶Komentář ke kánonu 849 in CAPPAROS, E. – THÉRIAULT, M. – THORN, J. (ed.): *Code of Canon Law Annotated*, Wilson & Lafleur Limitér, Montréal 1993, s. 561.

CIC/1983 hovoří o včlenění do církve. C. 1 CIC/1983 stanoví: „Kánony tohoto kodexu zavazují pouze členy církve latinského obřadu.“ Tedy včlenění do církve podle CIC/1983 zakládá členství v latinské církvi. C. 675 § 1 CCEO hovoří o včlenění do církve, jež je Kristovým tělem. C. 1 CCEO stanoví: „Kánony tohoto kodexu se vztahují na všechny východní katolické církve; pokud se týká vztahu k latinské církvi také, pokud není výslovně stanoveno jinak.“ Tedy včlenění do církve podle CCEO zakládá členství ve východních katolických církvích (nebo církví *sui iuris*). Nejedná se o členství ve vztahu k obřadu, ale členství církve *sui iuris* (CCEO, c. 27-29 § 1).³⁸ „Na prvním místě je někdo členem určité katolické církve (maronitské, ukrajinské, arménské etc.), a jenom jako takový může být označen též členem obecné katolické církve podřízené primátu římského velekněze.“³⁹ Obecná zásada je, že „křtem se lidé začleňují do církve *sui iuris*, v níž byli pokřtěni.“⁴⁰ Podle CCEO není možné ztratit, anebo se zřítci členství,⁴¹ avšak podle c. 111 CIC/1983 je možné opustit latinskou církev formálním aktem ukončujícím členství. Z východního hlediska je důležité zachovávat kulturní dědictví, proto je téměř nemožné ztratit členství.

V moderní teologii je toto téma diskutováno na dvou úrovních, tj. platným křtem se člověk stává článkem těla Kristova (vyjádřeným v církvi nebo církevním společenství), ale užitečným křtem se člověk stává živoucím článkem. V kanonickém právu můžeme hovořit o platném, dovoleném a užitečném udělení křtu. Užitečné přijetí křtu znamená uskutečnění plného účinku svátosti, zatímco dovolený a platný, avšak neužitečný křest má význam toliko právní, na osobnostní rovině pokřtěného; nicméně, nezpůsobuje všechny účinky této svátosti.

Ani CIC/1983 ani CCEO nezmiňují členství, ale místo toho hovoří o společenství. „Aby byl někdo katolíkem, musí být v plném společenství katolické církve; aby byl v plném společenství, musí být začleněn do církve *sui iuris*“⁴², nebo v latinské církvi. Základem pro CIC/1983 a CCEO jsou dokumenty II.

³⁷FARRIS, J. D.: *The Eastern Catholic Churches: Constitution and Governance*, Saint Maron Publications, N. Y. 1992, s. 119.

³⁸PROVOST, J.: *Some Practical Issues for Latin Canon Lawyers from the Code of Canons of the Eastern Churches*, Jurist 51/1991, s. 53, a THÉRIAULT, M.: *Canonical Questions Brought about by the Presence of Eastern Catholics in Latin Areas in the Light of the Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, Ius Ecclesiae 3/1991, s. 208.

³⁹POSPISHIL, J. V.: *Eastern Catholic Church Law*, 2nd ed., Saint Maron Publications, N. Y. 1996, s. 114.

⁴⁰PROVOST, o. c., s. 50.

⁴¹POSPISHIL, o. c., s. 92.

⁴²PROVOST, o. c., s. 45–46.

vatikánského koncilu. V nich je církevní členství nahlíženo několika způsoby. Teorie církevního členství vytvořené následujícími autory mají vliv na koncilní nauku: konstitutivní a operativní členství (Klaus Mörsdorf); žádné členství *per se*, ale stupně přináležení k církvi (Karl Rahner), a dokonalé a nedokonalé členství (Yves Congar).⁴³

Pro Klause Mörsdorfa⁴⁴ konstitutivní členství znamená, že křtem se někdo stává v církvi osobou. Tento statut se nezískává osobním aktem, ale svátostným aktem, který je udělován a který někoho činí členem katolické církve.⁴⁵ Operativní členství znamená, že pokřtěný přijme Boží dar spásy na úrovni osobního rozhodnutí. Odlišnost mezi konstitutivním a operativním členství spočívá v trojím svazku svátosti, kréda a hierarchie, který by měl být akceptován členem církve, aby bylo možné hovořit o jeho konstitutivním i operativním členství.⁴⁶ Z kanonického hlediska se rozlišuje mezi plným a částečným členstvím v církvi. Kritika teorie Klause Mörsdorfa Karlem Rahnerem poukazuje na to, že konstitutivní členství zahrnuje automaticky spásu, s čímž Rahner nesouhlasí. Podle Rahnera křtem se uděluje pouze svátostný charakter. Křtem je osoba podřízena pravomoci církve, ale členství neznamená členství v církvi a, podle Rahnera, kanonická literatura uzavírá příliš rychle, že podřízení církevní pravomoci znamená členství.⁴⁷ Proto Rahner hovoří o „přináležení (*Zugehörigkeit*) k církvi a členství (*Gliedschaft*) k ní. Zatímco členství je dále nedělitelné (někdo je členem, nebo ne), přináležení připouští několik stupňů. Nejúplnější a nejvyšší stupeň přináležení znamená členství.“⁴⁸ Podle Yvese Congara „existuje dokonalé přináležení k církvi a zvláště ke Kristu, když někdo žije podle zásad nového života a v souladu s Bohem. Existuje rovněž nedokonalé přináležení k církvi a zvláště ke Kristu, když někdo žije jen podle jedné či druhé zásady nového života.“⁴⁹ Prohlašuje tedy, že když člověk po křtu opomíjí pravidla křesťanského společenství nebo podle nich nežije, jedná se o nedokonalé přináležení k církvi. „Nejvýznamnějším příspěvkem Congara je, že přibližuje perspektivu

⁴³WILJENS, M.: *Sharing the Eucharist. A Theological Evaluation of the Post Conciliar Legislation*, University Press of America Inc., Lanham–N.Y.–Oxford 2000, s. 91–109.

⁴⁴Srv. MÖRSDORF, K.: *Schriften zum Kanonischen Recht*, Ferdinand Schöningh, Paderborn–München–Wien–Zürich 1989, s. 151.

⁴⁵WILJENS, M.: o. c., s. 93.

⁴⁶MÖRSDORF, K.: o. c., s. 152.

⁴⁷WILJENS, M.: o. c., s. 96.

⁴⁸WILJENS, M.: o. c., s. 98.

⁴⁹WILJENS, M.: o. c., s. 101.

a tedy hierarchii hodnot. Upozorňuje, že pokřtění sdílí nejdříve a především něco společného. Teprve poté je nutné zvažovat stupeň, který získává jednotlivec z hlediska plného společenství.⁵⁰

2. Zvláštní kanonický účinek – možnost spásy, jak ji zdůrazňuje c. 849 CIC/1983

Účinkem křtu je možnost spásy, jak je vyjádřeno v c. 849 CIC/1983 (*ad salutem necessarius*) a opominuto v CCEO. Vedle nutnosti Církve je pro spásu učitelským úřadem církve již dlouho zdůrazňována nutnost křtu.⁵¹

Hovoře o spásě svatý Tomáš Akvinský potvrzuje, že křest je nutný pro spásu, a může být postrádán dvěma způsoby – jednak reálně a jednak touhou (*et re et voto*), nebo jen reálně, avšak ne touhou (*re, sed non voto*). Nejdůležitějším předpokladem je, že křest je přijat jako *res et sacramentum*, což naznačuje, že pro úplnost křtu a pro spásu skrze křest se požaduje reálné přijetí svátosti, aby se mohly uskutečnit její účinky. V případě podvodu, „účinky svátosti nenastanou, ‚skutečnost‘ (*res*) svátosti, kterou je milost; nezabraňuje se ‚skutečnosti a svátosti‘ (*res et sacramentum*), což je křestní charakter“. Konsekventně v případě křtu, který byl udělen na základě podvodu, jedná se o křest platný, avšak ne se všemi účinky, ledaže by byl podvod odstraněn. To zahrnuje, že účinky nastanou později a že možnost spásy na základě křtu jde ruku v ruce s aktualizací těchto účinků křtu. Podle Tomáše je zapotřebí k ospravedlnění oboje – křest a jeho účinky (*et baptismum et baptismi effectum*). Věnuje se otázce křtu dětí nevěřících proti vůli jejich rodičů, Tomáš to pokládá za nebezpečnou záležitost „protože se snadno vrací ke svému bezvěrectví z důvodu přirozeného citu, který mají vůči svým rodičům“. Ve svém pojednání Tomáš zdůrazňuje, že víra a křest by měly jít pro spásu ruku v ruce. I když vezmeme do úvahy století a historické prostředí, do něhož byl Tomáš postaven, nevěnoval se jiné otázce než té, která je důležitá dnes v sekularizované Evropě – lze dosáhnout spásy pouze ze křtu, dokonce i po ztrátě víry někdy po biřmování? Tomáš zdůrazňuje křest a jeho účinky, je však možné, že křestní milost a účinky jsou ztraceny v důsledku špatného života? To by mělo být rozebráno detailně na konci této kapitoly.

⁵⁰WILJENS, M.: o.c., s. 109.

⁵¹KUNNUMPURAM, K.: *Ways of Salvation: The Salvific Meaning of Non-Christian Religions According to the Teaching of Vatican II*, Pontifical Athenaeum, Poona 1971, s. 15.

Tridentský koncil byl zjevně ovlivněn učením Tomáše Akvinského a také podstata koncilu by měla být držena na paměti – boj proti reformaci. „Tridentský koncil deklaruje (zasedání VI, c. 8): Víra je počátkem lidské spásy, bez něhož je nemožné usmířit Boha a dosáhnout přátelství Božích dětí.“⁵² Víra předchází křtu dospělých, je nutná pro ospravedlnění člověka, a bez ní „nemůže být nikdo konečně ospravedlněn“. Jedině víra a křest společně přináší spásu. Ten, kdo je ospravedlněn z víry a křtu, je povinen zachovávat přikázání Boží a vytrvat až do konce. Koncil se věnuje otázce zachování víry, což Tomáš Akvinský nedělal. „Ti, kdo skrze hřích promarnili přijatou milost ospravedlnění, mohou být znovu ospravedlnění, když, pohnuti Bohem, odhodlali se získat svátostí smíření obnovu, milosrdenstvím Božím, ztracené milosti.“ Tedy skutečným smrtelným hříchem je milost jako účinek křtu ztracena, ne však víra, která může být ztracena nevírou. Tomáš by řekl, že *sacramentum* je ztraceno, avšak *res*, skutečnost, ne. Trident se držel rovněž toho, že účinky křtu a skutečnost křtu by měly být pokládány společně za potřebné pro spásu člověka. V žádném textu Trident nezmiňuje možnost spásy mimo Katolickou církev a bez křtu, vyjma křtu touhy, což bylo již dlouhotrvající tradicí. *Codex Iuris Canonici* z roku 1917 pokračoval v této linii Tridentského koncilu, když ve svém c. 737 stanoví, že křest přijatý skutečně nebo alespoň touhou je nezbytný pro spásu. Všechny ostatní kánony upravující křest dětí jsou zastíněny touto silnou vírou, že bez křtu nemůže dítě v případě smrti dosáhnout spásy.

V dokumentech Druhého vatikánského koncilu se objevují v souvislosti s nutností křtu pro spásu nové akcenty. LG, zakládající novou eklesiologii, rozvíjí myšlenku spásy lidí dobré vůle mimo církev: „Věčné spásy mohou totiž dosáhnout všichni, kdo bez vlastní viny neznají Kristovo evangelium a jeho církev, avšak s upřímným srdcem hledají Boha a snaží se pod vlivem milosti skutečně plnit jeho vůli, jak ji poznávají z hlasu svědomí.“ To „katolická nauka o spásě nekřesťanů rozvíjí jako důsledek konfrontace dvojí pravdy víry. Na jedné straně, existuje univerzalita Boží spásonosné vůle. Bůh chce, aby všichni lidé byli spaseni. Na druhou stranu církev Kristova je nutná pro spásu.“⁵³ Ovšem v posledním schematu z roku 1964 „Kristovo výslovné potvrzení nutnosti křtu je považováno za další důvod nutnosti církve pro spásu“.⁵⁴ Nicméně, Druhý vatikánský koncil v LG hovoří o spásě židů, muslimů a ateistů; smysl textu

⁵²KUNNUMPURAM, K.: o.c., s. 20.

⁵³KUNNUMPURAM, K.: o.c., s. 6.

⁵⁴KUNNUMPURAM, K.: o.c., s. 28.

LG 16 odkazuje na „ateisty a jiné, kteří říkají, že jsou bezvěrci, avšak hledají absolutní Spravedlnost a absolutní Mír“.⁵⁵

CIC/1983 vydaný po Druhém vatikánském koncilu a směřující k jeho legální interpretaci, vyjadřuje, že křest je nutný pro spásu v c. 849. V důsledku toho, že se jedná o právní dokument, nevěnuje se otázce spásy mimo katolickou církev nebo jiným prostředkům spásy a nestanoví ani, že křest je jediným prostředkem spásy. Jednoduše stanoví, že možnost spásy je jeden z účinků křtu dosažených *in re a in voto*. Zmínka o možnosti spásy ukazuje význam, který se přikládá této otázce, dokonce i během revize CIC. CCEO vyhlášený o mnoho let později v c. 675 opomíjí odkaz na spásu. CCEO byl sestaven na základě dokumentu Druhého vatikánského koncilu o východních církvích a v duchu Druhého vatikánského koncilu a je otevřenější v otázce církve a křtu, pokud jde o nutnost pro spásu, než CIC. Další podstatnou poznámkou je, že CCEO by měl být aplikován mezi východními katolickými církvemi, které se nalézají v prostoru, kde katolíci (či dokonce křesťané) jsou menšinou. Postoj Tridentu a sv. Tomáše Akvinského by nemohl přispět k ekumenickému a mezináboženskému dialogu, který je pro přežití východních katolických církví nezbytný.

Posledním dokumentem, který by měl být rozebrán, je Katechismus katolické církve, který v otázce nutnosti křtu pro spásu zaujímá stanovisko Tridentu a sv. Tomáše Akvinského, nicméně pokouší se je kombinovat s novým trendem Druhého vatikánského koncilu: „Křest je nezbytný ke spáse pro ty, jimž bylo hlášáno evangelium a kteří měli možnost žádat o tuto svátost.“ (KKC 1257). Zajímavé je stanovisko KKC týkající se těch, kteří neznají evangelium: „Každý člověk, který hledá pravdu a plní Boží vůli tak, jak ji poznává, může být spasen, i když nepoznal Kristovo evangelium a jeho církev. Dá se předpokládat, že by tyto osoby projevíly výslovnou touhou po křtu, kdyby poznaly, že je nezbytný.“ (KKC 1260). Toto stanovisko je v evidentním rozporu s tím, co bylo řečeno ve schématu LG v roce 1963, kdy se koncilní otcové rozhodli nehovořit o křtu *in voto* nekřesťanů.⁵⁶

Otázky po nutnosti křtu pro spásu se objevují v debatách o nutnosti církve pro spásu. Svatý Tomáš Akvinský hovořil o nutnosti svátosti křtu jako *res et sacramentum* pro spásu. Později Tridentýský koncil deklaroval, že jak skutečnost křtu, tak vytrvalost v zachování Božích příkázání jsou nutné pro spásu. Překvapivě Kodex kanonického práva z roku 1917 hovoří o křtu jako nutnosti pro spásu, avšak nezmiňuje zachování účinků křtu jako nutnosti pro spásu. Vzniká

⁵⁵KUNNUMPURAM, K.: o.c., s. 34.

⁵⁶KUNNUMPURAM, K.: o.c., s. 25–27.

tedy dojem, že křest jako *res* je dostatečný. Ačkoli c. 1325 § 1 CIC/1917 hovoří o povinnosti křesťana podávat svědectví o víře, nemůže to být považováno za vyjádření *sacramentum* křtu. CIC/1917 nestanoví povinnost křesťana dodržovat Boží příkázání, aby byly účinky křtu vždy aktuální. II. vatikánský koncil přináší nové pohledy k ekumenickému a mezináboženskému dialogu v tom smyslu, že není přiměřené hovořit o církvi a křtu jako o jediných prostředcích spásy. CIC/1983 následuje CIC/1917 a nesleduje tato stanoviska Druhého vatikánského koncilu, které lépe, ačkoli nepřesně odráží KKC. Křest jako nutnost pro spásu je jediné tvrzení, jímž se CIC/1983 a CCEO podstatně odlišují, avšak nevede k žádným kanonickým důsledkům. Jen to ukazuje, že CIC/1983 není vždy správnou legální interpretací koncilního myšlení.

Závěr

Na první pohled jsou kánony o účincích křtu v CIC/1983 (c. 849) a CCEO (c. 675) velmi podobné s výjimkou slov *ad salutem necessarius* v CIC/1983. Obecně definovaný účinek – přístup k ostatním svátostem po přijetí křtu je dlouhotrvající tradicí katolické církve. Již ve druhém století Hippolytus Římský (cca 170–253) píše, že pokřtění jsou „znovuzrozeni, pokřtění, začlenění do jejich nové rodiny a obdaření symboly jejich nového života: eucharistickým chlebem a vínem, křestní vodou, mlékem a medem Zaslíbené země“.⁵⁷ Přístup k ostatním svátostem je kanonickým účinkem, ačkoli plyne z teologických důsledků, jak ukazuje existující členství všech pokřtěných, kteří jsou spojeni v přání náležet ke křesťanskému společenství charakterizovanému mimo jiným též svátostmi.

Osvobození od hříchů křtem má teologický význam, který nemůže být zjištěn vzhledem k tomu, že patří výlučně do interního fóra. Symbolicky to zdůrazňuje získání členství v církvi. Jako narození dítěte do světa a společnosti *per se* jde o znovuzrození pokřtěné osoby do křesťanské společnosti. Opuštění hříchů by nemělo být považováno za odpuštění všech trestů časného života, ani za rozvázání závazků k ostatním křesťanům. Z kanonického hlediska osvobození od hříchů křtem není tak důležité jako z teologického a kromě CIC/1983 a CCEO je dále rozpracováno v liturgickém právu.

Znovuzrození k novému životu (CCEO) a znovuzrození dětmi Božími (CIC/1983) vyjadřuje tutéž myšlenku křestní obnovy. V důsledku východní a západní teologické tradice jsou používány odlišné pojmy. Tyto odlišnosti nemají žádné

⁵⁷FINN, T.M., *Early Christian Baptism and Catechumenate, Message of the Fathers of the Church. Italy, North Africa, and Egypt*, Vol. 6, Minnesota, The Liturgical Press Collegeville 1992, s. 44–45.

praktické kanonické důsledky. Spíše vyjadřují účinky křtu (tajemství) podle jedné každé tradice. Hodné rozboru je legální pojem „děti Boží“ zahrnující dědictví podle světského práva a analogicky může být stejně dobře použito v právu kanonickém.

Svátostný charakter zmiňovaný v CIC/1983 je v CCEO vynechán, ačkoli tento účinek, tj. že svátosti křtu, biřmování a svěcení nejsou opakovatelné v důsledku jejich trvalého charakteru, je rozpracován v obou kodexech, jakkoli bez kanonických odlišností. Připojením ke Kristu nebo přivtělením ke Kristu se pokřtění účastní kněžského, královského a prorockého úřadu Krista (*munus Christi*) a účastní se tak na obecném kněžství všech křesťanů (ačkoli kanonické právo nepoužívá pojmu „obecné kněžství“). Tím získávají zvláštní práva a povinnosti připisovaná křesťanům v obou kodexech. Včlenění do církve v kanonickém smyslu je třeba považovat za způsobující členství latinské církve nebo církve svého práva. Z východního hlediska přináležet ke zvláštní církvi svého práva je velmi důležité s ohledem na kulturní a náboženské dědictví.

Nejsamozřejmější odlišností mezi oběma kodexy, pokud jde o účinky křtu, je odkaz na křest jako nutnost pro spásu v CIC/1983. Je důležité si uvědomit, že křest jako *res et sacramentum* (skutečný a účinný) je nutný pro spásu. CIC/1983 neklade dostatečný důraz na povinnost věřícího dosáhnout účinků svátosti křtu každodenním prohlubováním víry. Kromě CIC/1983 liturgické právo a zvláště SC II. vatikánského koncilu hovoří o denní modlitbě. V těchto dokumentech je možné najít, že věřící mají být povzbuzováni k denní modlitbě, i když ne jako k striktní povinnosti. CCEO neodkazuje na spásu, protože je více v duchu Druhého vatikánského koncilu, který uznal, že pro lidi, kteří neznají evangelium a církev, je spása možná také mimo církev skrze milost Boží a jeho vlastními prostředky.

Obecně si jsou oba kodexy podobné, pokud jde o účinky křtu, a nejsou mezi nimi velké rozdíly. Kromě obou kodexů by možná poskytlo detailnější pohled na tuto otázku liturgické právo, zejména východních partikulárních církví vlastního práva.

Z angličtiny přeložil Stanislav Pšenička

Literatura použitá autorkou:

1. Baptism, Eucharist and Ministry, Faith and Order Paper No. 111. World Council of Churches. Geneva. 1982.

2. CAPARROS E., THÉRIAULT M., THORN J. (ed.). Code of Canon Law Annotated. Wilson & Lafleur Limitée, Montréal, 1993.
3. Catechism of the Catholic Church, 2nd ed., Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1997.
4. Code of Canons of the Eastern Churches. Latin-English edition. CLSA, Washington, 1990.
5. Guidelines for the Revision of the Code of Oriental Canon Law, Nuntia 3, 1976.
6. PETERS E.N. (ed.). The 1917 or Pio-Benedictine Code of Canon Law in English translation. Ignatius Press, San Francisco, 200.
7. Principia quae Codicis Iuris Canonici Recognitionem Dirigent, Communicationes 2, 1969.
8. Rite of Christian Initiation of Adults. The Rites of the Catholic Church., Vol. I, Pueblo Publishing Company, N.Y., 1972.
9. Rite of Baptism for Children. The Rites of the Catholic Church., Vol. I, Pueblo Publishing Company, NY., 1972.
10. ABBOTT W. (ed.), The Documents of Vatican II, Guild Press, NY, 1966.
11. BEAL J.P., CORIDEN J.A., GREEN T.J., New Commentary on the Code of Canon Law, CLSA, Mahwah, 2000.
12. FARIS J.D., The Eastern Catholic Churches: Constitution and Governance, Saint Maron Publications, N.Y., 1992.
13. FINN, T.M., Early Christian baptism and Catechumenate. Message of the fathers of the Church. Italy, North Africa, and Egypt, Vol. 6, Minnesota, The liturgical Press Collegeville, 1992.
14. FINK, P. E. (ed.), The new dictionary of sacramental worship, Gill and Macmillan, Dublin, 1990.
15. FLUMMERFELT R. J. (ed.), Comparative Sacramental discipline, [To be published in 2004 in USA].
16. KUNNUMPURAM K., Ways of Salvation: The Salvific Meaning of Non-Christian Religions According to the Teaching of Vatican II, Pontifical Althe-naeum, Poona, 1971.
17. LATOURELLE R. (ed.), Vatican II. Assesment and Perspectives, Vol 2, Paulist Press, NY, 1989.
18. MÖRSDORF K., Schriften zum Kanonischen Recht, Ferdinand Schöningh, Paderborn–München–Wien–Zürich, 1989.
19. OSBORNE, K., The Christian Sacraments of Initiation. Baptism, Confirmation, Eucharist, Paulist Press, N.Y., 1987.
20. POSPISHIL V.J., Eastern Catholic Church Law, 2nd ed., Saint Maron publications, N.Y., 1996.

21. SCHROEDER H. J., *The Canons and Decrees of the Council of Trent*, Tan books and Publishers Inc., Rockford, Illinois, 1978.
22. SHEEHY G., BROWN R., KELLY D., McGRATH A. (ed.), *The Canon Law, Letter & Spirit: A Practical Guide to the Code of Canon Law*, Geoffrey Chapman, London- Dublin, 1995.
23. ST. THOMAS AQUINAS, *Summa Theologiae*, Vol. 57, 3a, Blackfriars, London and N.Y., 1974.
24. WIJLENS M., *Sharing the Eucharist. A Theological Evaluation of the Post Conciliar Legislation*, University Press of America Inc., Lanham-N.Y.-Oxford, 2000.
25. AHLERS R., Ein Recht auf Taufe? Kanonistische Fragen, *ThPQ* 150, 2002.
26. BECKER K.J., The Teaching of Vatican II on Baptism. In: LATOURELLE R. (ed.), *Vatican II. Assessment and Perspectives*, Vol 2, Paulist Press, N.Y., 1989.
27. ERRÁZURIZ M.C.J., Il battesimo degli adulti come diritto e come causa de effete giuridico-canonici, *Ius Ecclesiae* 2, 1990.
28. McMANUS F.R., The Code of Canons of the Eastern Catholic Churches, *Jurist* 53, 1993.
29. LEITHARD, P. J., Christs Christened into Christ.: Priesthood and Initiation in Augustine and Aquinas, *Studia Liturgica*, 29 (1999).
30. MÖRSDORF K., Die Kirchengliedschaft nach dem Recht der katholischen Kirche. In: MÖRSDORF K., *Schriften zum Kanonischen Recht*, Ferdinand Schöningh, Paderborn-Münschen- Wien- Zürich, 1989.
31. MÜLLER L., Theological Declarations in the Book of Church Law: Meaning, Function and Problematic, *Münchener Theologische Zeitschrift* 37, 1986.
32. PROVOST J., Some Practical Issues for Latin Canon Lawyers from the Code of Canons of the Eastern Churches, *Jurist* 51, 1991.
33. THÉRIAULT M., Canonical questions brought about by the presence of Eastern Catholics in Latin areas in the light of the Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, *Ius Ecclesiae* 3, 1991.
34. THURIAN M. (ed.), *Churches Respond to BEM*, Vol VI, Faith and Order paper No. 144, Geneva, 1988.
35. YARNOLD E.J., Theology of Baptism. In: FINK, P. E. (ED.), *The new dictionary of sacramental worship*, Gill and Macmillan, Dublin, 1990.

Resumé

Autorka se ve svém příspěvku zaměřuje na analýzu kanonickoprávní úpravy křtu v Kodexu kanonického práva z roku 1983 a Kodexu kánonů východních církví. Vychází

přítom ze zásady, že kanonickoprávní úpravu nelze oddělovat od jejího teologického základu. Výklad kanonickoprávní úpravy křtu v obou kodexech proto doplňuje o analýzu dokumentů teologického rázu, zejména věroučných konstitucí Druhého vatikánského koncilu, a odlišné teologické i kulturní tradice Východu a Západu, které se promítly do úpravy křtu v jednotlivých kodexech.

Summary

The Effects of Baptism in Canon Law

The author analyzes the canon law regulation of baptism in the Code of Canon Law of 1983 and the Code of Canons of the Eastern Churches. She begins with the principle that canon law regulation cannot be separated from its theological foundation and completes the explanation of both Codes with an analysis of documents of theological nature, in particular of dogmatic Constitutions of the II Vatican Council and an analysis of the different theological and cultural traditions of the East and West that are reflected in the regulation of baptism in each of the Codes.

Zusammenfassung

Kanonische Wirkungen der Taufe

Autorin konzentriert sich in ihrem Beitrag auf eine Analyse der kanonischen Regelung der Taufe so, wie sie sich aus dem Kodex des Kirchenrechts 1983 (CIC) und dem Kodex des Orientalischen Kirchenrechts (CCEO) ergibt. Sie geht dabei davon aus, die kanonische Regelung kann man nicht der theologischen Grundlage trennen. Die Auslegung der kanonischen Regelung der Taufe ergänzt die Autorin um eine Analyse der Dokumente theologischer Natur, insbesondere der dogmatischen Konstitutionen des II. Vatikanischen Konzils, und um unterschiedliche theologische und kulturelle Traditionen im Osten und Westen, die sich in der Regelung der Taufe in beiden Kodexen widerspiegeln.

Riassunto

Gli effetti canonici del battesimo

Nel suo contributo l'autrice si concentra sull'analisi della regolazione legale canonica del battesimo nel Codice di Diritto Canonico 1983 e nel Codice di Canoni delle Chiese Orientali. Esce dal principio che la regolazione legale canonica é indivisibile dalla sua base teologica. L'interpretazione della regolazione canonica del battesimo in entrambi i codici viene completata dall'analisi di documenti di carattere teologico, innanzitutto

delle costituzioni dogmatiche del Concilio Vaticano II, e delle diverse tradizioni teologiche e culturali dell'Oriente ed Occidente proiettate nella regolazione in ciascun codice.

O autorovi

Diana-Tereze Kudrjavceva, nar. 1975 v Ludze v Lotyšsku. Je držitelkou titulu magistry práv, který získala na Právnické fakultě Lotyšské University a titulu magistry evropských studií, který získala na vysoké škole v Brémách v Německu. V tomto roce získala licenciát v oboru kanonického práva a titul bakaláře v náboženských studiích na Katolické universitě v Lovani v Belgii, kde se v současné době připravuje na doktorát z kanonického práva. V době studia působila jako právník v soukromých společnostech v Rize v Lotyšsku, jakož i v rámci státního zastupitelství a u soudního exekutora. V současnosti pracuje jako právník – lingvista u Evropského soudního dvora v Lucemburku.

Ms. Diana-Tereze Kudrjavceva, born in 1975 in Ludza, Latvia, earned her degree of Master of Laws at the Latvian University Law School and her degree of Master of European Studies at the University of Bremen, Germany. In 2004 she earned a Licentiate in Canon Law and a B. A. in Theology and Religious Studies at the Catholic University Leuven, Belgium. During her law studies she worked as an in-house lawyer in private companies in Riga, Latvia, and in the court bailiff offices and general prosecutor's offices of Latvia. She is currently preparing for her doctoral research in canon law at the Catholic University Leuven, Belgium, while working as a lawyer-linguist at the European Court of Justice in Luxembourg.

Diana-Tereze Kudrjavceva, geb. 1975 in Ludza in Lettland. Magister im Bereich Recht (Juristische Fakultät der Universität in Lettland), Magister im Bereich Europäische Wissenschaften (Hochschule in Bremen, Deutschland). In diesem Jahr erwarb sie den akademischen Titel Bakkalaureus im Bereich Religionswissenschaften an der Katholischen Universität in Leuven, Belgien, wo sie zur Zeit an ihrem Doktorat im kanonischen Recht arbeitet. In der Studienzeit wirkte sie als Jurist in Privatgesellschaften, bei dem Staatsanwalt und dem Gerichtsvollzieher in Riga. Zur Zeit ist sie als Jurist – Linguist am Europäischen Gerichtshof in Luxemburg tätig.

Diana-Tereze Kudrjavceva, nata nel 1975 a Ludza (Lettonia), è maestra in legge (Facoltà di Giurisprudenza della Università Lettone) e maestra di studi europei (Università di Bremen, Germania). In quest'anno s'è laureata con il licenziato in diritto canonico e con il bacellierato nei studi religiosi dalla Università Cattolica di Leuven (Belgio), dove si sta preparando per il dottorato in diritto canonico. Durante i suoi studi svolgeva attività di lavoro nelle società private a Riga (Lettonia), nonché nella procura dello Stato e nell'ufficio d'un esecutore privato. Oggi lavora come giurista – linguista presso la Corte Europea a Luxembourg.

Význam nálezu Ústavního soudu ČR č. 4/2003 Sb. pro vývoj vztahů státu a církví v ČR

*The Impact of the Finding of the Constitutional Court of the Czech Republic
No. 4/2003 Coll. on the Development of State-Church Relations in the Czech Republic*

*Die Bedeutung des Erkenntnisses des Verfassungsgerichts der Tschechischen
Republik Nr. 4/2003 GSIG. für die Entwicklung der Staat – Kirche Beziehungen*

*Il significato della sentenza della Corte Costituzionale della Rep. Ceca n. 4/2003
Coll. per lo sviluppo dei rapporti fra lo Stato e la Chiesa*

I.

Česká republika i Slovenská republika začaly v roce 1993 svou samostatnou státní existenci s téměř totožnou úpravou postavení církví a náboženských společností. Federální Listina základních práv a svobod, obsahující základní ústavní garance práv vyplývajících z náboženské svobody, byla v České republice přijata jako „součást ústavního pořádku ČR“ (čl. 3 Ústavy ČR), zatímco na Slovensku byla celá tematika základních práv a svobod, včetně náboženské svobody, transformována do jednotné ústavy Slovenské republiky. I v ní je až na malé odlišnosti prakticky stejná úprava individuální náboženské svobody i postavení církví jako v dnes již pouze české Listině základních práv a svobod. Zároveň přešel do právních řádů obou republik federální zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Tento zákon vyjadřuje svou vstřícností vůči církvím něco podstatného z étosu těsně polistopadové doby, a to právě v důsledné snaze o odstranění bezpráví z doby komunistického režimu. Sama důvodová zpráva tohoto na Slovensku dosud platného zákona konstatuje o praxi totalitního režimu vůči církvím a věřícím: „Kombinace právních norem a doplňujících tajných administrativních předpisů umožňovala širokou represí, v podstatě nejtvrďší v zemích tzv. socialistického tábora“.

Postupem času však dochází mezi oběma našimi republikami ke stále větší divergenci v úpravě postavení církví a náboženských společností. Tento proces

doznal zatím dvou vrcholných bodů: na Slovensku ratifikací Základní smlouvy mezi Svatým stolcem a Slovenskou republikou dne 15. prosince 2000, v České republice pak přijetím nového zákona o církvích a náboženských společnostech (dále jen: o církvích), který nahradil dosud platný zákon č. 308/1991 Sb. Nový zákon o církvích, publikovaný pod č. 3/2002 Sb., který nese oproti předchozímu zákonu poněkud obměněný titul „zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)“, vstoupil v účinnost 7. ledna 2002, a to po komplikovaném završení legislativního procesu: zákon nejprve nebyl schválen senátem, poslanecká sněmovna však na něm setrvala, poté jej sice odmítl podepsat prezident republiky, avšak poslanecká sněmovna svým usnesením prezidentovo suspenzivní veto přehlasovala. Slovenská základní smlouva a nový český zákon symbolicky vyjadřují rozdílnost vývoje v obou republikách. Zatímco na Slovensku se rozběhl velmi dynamický proces rozvoje smluvního práva mezi státem a církvemi, v České republice je stále zřetelnější příklon k etatismu. Již existující smlouvy mezi státem a církvemi v oblasti vězeňské i armádní duchovní péče jsou novým zákonem považovány za pouhá provizoria, která mají být nahrazena jednotnou právní úpravou, a to jednostranně obecným právním předpisem státu, jak plyne z přechodných ustanovení zákona v § 28. Novelizace zákona č. 308/1991 Sb. na Slovensku naopak další rozvoj smluvního práva podpořila. Také proces ratifikace smlouvy mezi Českou republikou a Svatým stolcem bude v České republice pravděpodobně zdoluhavý, jak ukazuje dosavadní vývoj.

II.

Nový český zákon o církvích však má svou vnitřní logiku. Jeho cílem je legislativně vyjádřit to, co je podle mínění zákonodárce specifické pouze pro církev a náboženské společnosti, tedy to, čím se církev liší od jiných korporativních subjektů, jako jsou občanská sdružení, spolky apod. To plyne již ze samotné zákonné definice církve a náboženské společnosti: jí se podle § 3 zákona rozumí „dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby“. Na první pohled je nápadné, že v takové definici chybí především sociální a charitativní činnost církví, jejíž náboženská motivace dovoluje hovořit o jednom ze způsobů vyznávání víry. To je však zákonodárci cizí, neboť z jeho hlediska neexistuje rozdíl mezi charitou

církevní a necírkevní, vykonávanou občanskými sdruženími, fondy, nadacemi a dalšími obdobnými subjekty.

A právě to nás přivádí k problému církevních právnických osob, ve vztazích mezi státem a některými církvemi v ČR velmi kontroverznímu. Již v důvodové zprávě zákona č. 3/2002 Sb. se uvádí, že předchozí zákon o církvích neodlišuje, které církevní právnické osoby mají být evidovány podle zákona o církvích a které naopak podle jiných právních předpisů. To pak vedlo ke zužujícímu pojetí tzv. církevních právnických osob v § 6 (2) zákona. Podle něj mohlo ministerstvo kultury zaevidovat pouze ty církevní orgány a instituce, které jsou založeny podle vnitřních předpisů církve „za účelem organizace, vyznávání a šíření náboženské víry“. Je patrné, že v takto vymezeném pojetí církevních právnických osob chybí celá sociálně-charitativní sféra i působení církví ve školství. Podle představ zákonodárce by se například katolické charity či evangelické diakonie přeregistrovaly do jiných právních a organizačních forem, jako jsou občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti nebo společnosti s ručením omezeným. Rozhodně by tak napříště nespádaly pod evidenci ministerstva kultury. Avšak i ty církevní právnické osoby, které odpovídaly původní představě zákonodárce, tedy působící pouze v oblasti organizace a vyznávání náboženské víry, musí splňovat určité náležitosti, stanovené v § 16 (2), přičemž ohledně těch z nich, které již byly ministerstvem zaevidované, dostaly příslušné církve zákonem za úkol doplnit údaje požadované novou právní úpravou, přičemž ministerstvo mohlo podle povahy nedoplněných údajů evidenci takové církevní právnické osoby dokonce zrušit. Zde už je jasně rozpoznatelná možnost excesivního zasahování státní administrativy do záležitostí ústavně zaručené garance vnitrocírkevní autonomie.

Obdobně odstředivou tendenci vykazoval nový zákon o církvích vůči podnikatelským aktivitám a finančním tokům v církvích. Podle § 27 (5) musí být předmět podnikání vymezen v základním dokumentu církve, přičemž podnikání a jiná výdělečná činnost církve mohou být pouze její doplňkovou výdělečnou činností a dosažený zisk směl být podle původního znění zákona použit jen k naplnění cílů činnosti církve. Vezmeme-li v úvahu již zmíněnou zákonnou definici, která zužuje působení církví a náboženských společností na ryze duchovní činnosti, pak by církve vlastně nemohly vynakládat své finanční prostředky a směřovat své podnikatelské aktivity ve prospěch jimi provozované sociálně-charitativní činnosti, jakož i působení ve školství, i když důvodová zpráva zde tvrdí opak. Z doslovné dikce tohoto ustanovení také plyne, že by církve nemohly zisk ze svého podnikání reinvestovat do další výnosné činnosti, což se přičí samotář-

mu pojmu podnikání. Normativní text tohoto ustanovení však především opět vykazuje neúprosnou logiku celého zákona: vymezení církve vůči všem ostatním subjektům, v tomto případě pak vůči subjektům vyvíjejícím ekonomickou aktivitu na základě obchodního zákoníku. V podtextu je zároveň cítit obava z toho, že by nově registrované subjekty mohly pod pláštěm postavení církve či náboženské společnosti krýt nekontrolovatelné peněžní toky.

Tím se dostáváme k dalšímu specifiku nového českého zákona o církvích, kterým je snížení cenzu osob hlásících se k subjektu, který se chce registrovat jako církev nebo náboženská společnost. Zatímco na Slovensku dosud platí zákon SNR č. 192/1992 Sb., stanovící dvacetitisícový cenzus takovýchto osob, nový český zákon o církvích zvolil jinou cestu. Církve mají být v budoucnosti registrovány ve dvou stupních. K prosté registraci nového subjektu jako církve či náboženské společnosti stačí podle zákona č. 3/2002 Sb. osobní údaje a podpisy pouhých tří set osob hlásících se k němu. Teprve po desetileté lhůtě, ve které se mají takové nově registrované církve osvědčit na základě zákonem daných parametrů, může na jejich žádost dojít k tzv. přiznání k oprávnění výkonu zvláštních práv (neboli akreditaci), a stanou se tak rovnoprávními s dosud registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi.

Představa slovenského zákonodárce, že stanovením mimořádně vysoké dvacetitisícové hranice se zamezí přílivu nových náboženských hnutí mezi státem dosud uznaná náboženská společenství, zklamala na Slovensku alespoň v případě Svědků Jehovových.¹ Český zákonodárce však měl v úmyslu přispět ke zpřehlednění náboženské scény v ČR u vědomí toho, že mnoho náboženských subjektů již po delší dobu vykonává svoji činnost zcela nekontrolovaně nebo pod jinou než státem uznanou církevní právní subjektivitou. Tak např. Společnost diamantové cesty, organizovaná jako občanské sdružení, není ničím jiným než buddhistickou skupinou jednoho ze směrů tohoto světového náboženství. České úřady byly dosud shovívavé ke skutečnosti, že takové subjekty soustavně porušují zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, který subjekty vyvíjející fakticky činnost jako církve odmítá zařadit pod svůj normativní režim, a to snad právě vzhledem k očekávání, že nový zákon o církvích konečně vytvoří podmínky maximálně příznivé pro registraci takových subjektů jako církví nebo náboženských společností. To se však nepodařilo i přes krajně nízký počáteční cenzus pouhých tří set osob, hlásících se k nim. Požadavky, kladené

¹Avšak již před vydáním zák. ČNR 161/1992 Sb. a zák. SNR č. 192/1992 Sb. bylo zřejmé, že počet Svědků Jehovových přesahuje počty stanovené uvedenými zákony, a to na základě výsledků sčítání obyvatelstva z 3. 3. 1991. Pozn.red.

na tyto náboženské subjekty tak, aby dosáhly druhého stupně registrace, tedy akreditace, a mohly vykonávat zvláštní práva, jsou totiž pro naprostou většinu takových subjektů nepřekonatelné. Především zde překází cenzus, požadovaný zákonnou podmínkou, že po osvědčení ve zkušební minimálně desetileté lhůtě musí dotyčná církve nashromáždit podpisy počtu osob, odpovídající 1 promile obyvatelstva České republiky. To je faktický návrat k desetitisícovému cenzu, požadovanému předchozím zákonem ČNR č. 161/1992 Sb. Subjekty, které tuší, že ani po deseti letech se takto nerozrostou, necítí potřebu vynakládat úsilí k tomu, aby dosáhly prosté registrace v prvním stupni, protože teprve přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv by jim mohlo umožnit přístup do veřejnoprávní sféry, tedy do školství, armády a vězeňství, opravňovalo by jejich duchovní k církevnímu oddávání s občanskoprávními účinky, stát by také uznával povinnost mlčenlivosti jejich duchovních, a v neposlední řadě by pak přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv obnášelo též dotace ze státního rozpočtu. Od vstoupení nového zákona o církvích v účinnost proto v České republice nedošlo k nějakému překvapivě vysokému vzrůstu nově registrovaných církví. Ty byly zatím po delší dobu pouze čtyři: Církve Křesťanská společenství, Obec křesťanů v České republice, Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny – Hnutí Hare Krišna a Česká hinduistická společnost. Určitým obratem je teprve nedávná registrace Ústředí islámských náboženských obcí.

Další podmínkou pro získání oprávnění k výkonu zvláštních práv, tedy akreditaci pro takové subjekty, je rovněž každoroční zveřejňování výroční zprávy o své činnosti za kalendářní rok. Tato povinnost, sama o sobě oprávněná, se však přenesla také na církve, které již zvláštní práva vykonávají, což jsou všechny církve dosud registrované podle předchozího zákona o církvích. Ty mají každoročně zveřejňovat výroční zprávu o výkonu zvláštních práv, což se zákonodárci jevilo symetrické nejen s povinností výroční zprávy ještě neakreditovaných církví, nýbrž také s obdobnou povinností různých jiných subjektů dotovaných ze státního rozpočtu. Z hlediska zákonodárce jde o nástroj informování veřejnosti ohledně nakládání s veřejnými prostředky, zatímco stanovisko České biskupské konference tento typ ustanovení označilo za „zavádění nových administrativních opatření a kontrol“. To byla pravda potud, že neplnění této informační povinnosti některou z církví mohlo mít podle § 21 (1) písm. b) původního znění zákona za následek zahájení řízení o zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv.

Ne všemi náboženskými subjekty byl však nový zákon o církvích přijat negativně. Především ty, kterým předcházející právní úprava znemožňovala dosáhnout právního postavení církve nebo náboženské společnosti, využily jeho

normativu ve svůj prospěch a úspěšně splnily podmínky registračního řízení. Obzvláště příznivě ocenilo zákon č. 3/2002 Sb. vedení Církve Křesťanská společenství, uznané jako církev právě díky tomuto zákonu. Pouze jedinému ze subjektů, které žádaly o registraci, nebylo vyhověno. Jedná se o společenství s poněkud zvláštním názvem Ekumenická církev svatého Jana Jeruzalémského, řádu rytířů Rhodosu a Malty. Je však třeba připomenout, že i zde dává český zákon o církvích přílišný prostor pro administrativní uvážení státních orgánů, neboť § 27 (8) umožňuje ministerstvu kultury se souhlasem vlády učinit výjimku a přiznat oprávnění ke zvláštním právům těm církvím a náboženským společnostem, které „reprezentují významné světové náboženství s dlouhou historickou tradicí“. Tím by pro tyto subjekty odpadl i tíživý cenzus, dosáhnout podpisy v počtu 1 promile obyvatelstva ČR, a mohly by vstupovat do veřejnoprávní sféry a získávat dotace ze státního rozpočtu. Paradoxně by tohoto počtu členů, tedy přibližně 10 000 obyvatel, nedosáhlo 14 z 21 náboženských společenství, které již v ČR zvláštních práv využívají.

III.

Na politický odpor narazil nový český zákon o církvích především v řadách Senátu Parlamentu České republiky. Skupina 21 senátorů podala Ústavnímu soudu dne 13. 2. 2002 návrh na zrušení celého zákona, protože podle názoru senátorů zákon v rozporu s Listinou základních práv a svobod snižuje standardy ochrany svobody náboženského vyznání v České republice a zvyšuje státní reglementaci života občanské společnosti, nerespektuje svébytné postavení církví a náboženských společností, zvyšuje možnost kontroly a vlivu státu na církve a bezdůvodně omezuje jejich práva garantovaná nadzákonnými normami.

Kompetence ústavního soudu zrušit zákony nebo jejich jednotlivé normy z důvodu protiústavnosti je jednou z významných pojistek v demokratickém systému dělby moci. V tomto případě se jedná o kontrolu zákonodárné moci ze strany moci soudní, nazývanou též negativní zákonodárství ústavního soudu, a v českých podmínkách je pak ústavní soud v této souvislosti někdy označován za „třetí komoru parlamentu“. Ústavní soud může zrušit jak celý zákon, tak i jeho části. S tím počítala již skupina senátorů ve svém návrhu. Ústavní soud si pro důkladnější posouzení případu vyžádal stanovisko České biskupské konference i Ekumenické rady církví, jakož i Ministerstva kultury ČR. Výhrady České biskupské konference lze shrnout v těchto bodech: zákon omezuje působnost církve jen na vyznávání víry, umožňuje státním orgánům rozhodovat o konstituování církevních právnických osob, posiluje kontrolu státu nad církvi, znemožňuje

církvi svobodně disponovat s nabytým ziskem, problematicky formuluje některé projevy náboženské svobody, dává vládě výjimečnou pravomoc udělovat světo-
tovým náboženstvím výjimku ze zákona a má negativní důsledky pro církevní školství, neboť nelze vlastně ani určit orgán, který by přiznával právní subjektivitu církevním školám. Ministerstvo kultury ČR ve svém stanovisku naopak poukázalo na princip státní suverenity oproti vnitřním předpisům církví, na legitimitu odlišné právní úpravy podnikání církví od běžných podnikatelských subjektů, na nutnost odlišit církvemi svobodně zakládané církevní instituce od církevních právnických osob a navíc postulovalo zásadu, aby církevní subjekty působící v církevním školství, zdravotnictví a sociálně-charitativních službách sdílely obecný právní režim shodný s necírkevními subjekty téhož druhu.

Ústavní soud ČR dostal podáním návrhu na zrušení nového zákona o církvích resp. jeho částí první významnější příležitost podat svoji vlastní doktrinární pozici ve věci realizace náboženské svobody v rámci ústavního systému České republiky. V nálezu ze dne 27. listopadu 2002 (sp. zn. Pl. ÚS 6/02), publikovaném později ve Sbírce zákonů pod č. 4/2003, považoval za vhodné, dříve než přejde k meritu věci, vyjádřit se k ústavním principům náboženské svobody, čímž si utvořil ideovou základnu pro posuzování konkrétních norem týkajících se samotných církví a náboženských společností, a teprve na základě takto vytyčených principů přistoupil soud ke zrušení celkem čtyř ustanovení zkoumaného zákona jako protiústavních. Dedukce tzv. ústavních principů z textu ústav a z ústavní praxe v konkrétních zemích patří k nejzávažnějším úkolům ústavních soudů. Ty často postupují velmi tvořivě, nespokojují se s pouhou reprodukcí ústavních norem.

Tak je tomu i v případě doktríny Ústavního soudu ČR ohledně náboženské svobody. Česká republika je podle ústavního soudu založena na principu laického státu. Tento termín však Ústava ČR ani Listina základních práv a svobod nepoužívají. Navíc je pojem laického státu zatížen historickým balastem zejména s ohledem na model vysloveně proticírkevní odluky ve Francii roku 1905. Ústavní soud ČR se nicméně pojmem laického státu pokusil interpretovat čl. 2 odst. 1 Listiny, podle něhož se stát nesmí vázat na výlučnou ideologii nebo náboženské vyznání. Z toho pak plyne nutnost akceptovat náboženský pluralismus a nediskriminovat či bezdůvodně znevýhodňovat některý z náboženských směrů. Zde si již ústavní soud připravil argumentační zázemí pro svůj nálezný, a to vzhledem k určitým náznakům diskriminace, obsaženým právě v posuzovaném zákoně. Obdobně si ústavní soud připravil argumentaci pro posuzování otázek vnitrocírkevní autonomie tím, že rozlišil individuální svobodu svědomí

a náboženského vyznání od svobody výkonu náboženství a víry. Individuální svoboda vyznání nemá žádné ústavní omezení, jde o *forum internum*, o tzv. *status negativus* resp. *libertatis*. Naopak svobodu náboženství a víry omezit lze, a to na základě kautely obsažené v čl. 16 odst. 4 Listiny pouze zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých. Některá taková omezení novým zákonem o církvích pak ústavní soud shledává jako příliš excesivní, tedy překračující rámec této ústavní kautely. Ústavní soud se dále dovolává skutečnosti, že náboženská svoboda je v České republice zaručena nejen v rámci ústavního pořádku ČR, nýbrž také na úrovni mezinárodně smluvních závazků a vychází z principu přednosti vyššího standardu ochrany. Jestliže v daném případě zaručuje vnitrostátní úprava obsažená v Listině vyšší ochranu práv, než jak je upravují ustanovení mezinárodních smluv, musí být přednostně aplikována právě Listina.

Ústavní soud odmítl zrušit celý zákon, neboť tím by samozřejmě nedošlo k automatickému znovuoživení předchozího zákona o církvích č. 308/1991 Sb., který skupina senátorů v pozici navrhovatelů považuje za lepší právní úpravu, zatímco by bylo v takovém případě zapotřebí přijmout zcela nový zákon upravující církevní materii. Kritériem posuzování právních norem ústavním soudem je navíc pouze jejich ústavnost, nikoli vhodnost nebo účelnost. Odvážným krokem v nálezu ústavního soudu je ovšem fakt, že se dovolává dosud neratifikované Smlouvy mezi Českou republikou a Svatým stolcem, a to jednak v otázce vzájemného uznání suverenity obou těchto subjektů podle mezinárodního práva, jakož i ve věci zřizování právnických osob katolickou církví, přičemž cituje čl. 10 neratifikované smlouvy, ve kterém se katolické církvi přiznává právo zřizovat si v souladu se svými vlastními předpisy právnické osoby nejen pro organizaci a vyznávání katolické víry, nýbrž i pro své působení zejména v oblastech školství, zdravotnictví, sociální a charitativní péče. Právní vznik církevních právnických osob je podle ústavního soudu vázán pouze na evidenci, nikoli na registraci, a jejich právní režim by měl být podstatně „volnější“ než pro jiné právnické osoby, které české právo zná. Evidence totiž představuje svojí podstatou, na rozdíl od registrace, pouze deklaratorní, nikoli konstitutivní právní akt. Ústavní soud v této souvislosti vytýká zákonu o církvích, že jím zavedený způsob evidence je ve skutečnosti zastřena registrace, což se zcela zřejmě projevilo v ustanovení § 28 odst. 5, které vyžadovalo doplnění údajů o již registrovaných církevních právnických osobách, jejichž nedodání pak mohlo mít

za následek i zrušení těchto právnických osob. Toto ustanovení ústavní soud jako protiústavní svým náležen zrušil.

Obdobně soud zrušil i § 6 odst. 2 zákona, podle něhož mohly církve zřizovat své právnické osoby pouze za účelem organizace, vyznávání a šíření náboženské víry. Takto restriktivně vymezené pojetí je podle názoru ústavních soudců „ve zjevném rozporu se samotným cílem a smyslem církvi a náboženských společností a svědčí o jejich zásadním nepochopení, neboť jejich aktivity se přirozeně neredukují toliko na prezentaci náboženské víry, nýbrž svojí činností navenek, překračující omezení na pouhý výkon náboženství, vyzařují do celé společnosti a představují tak i nezbytný předpoklad fungování občanské společnosti“. Ústavní soud však navíc dal státní správě i legislativě významné poučení ohledně toho, jak je třeba s církvemi v podmínkách demokratického právního státu nakládat: „Myšlenka liberálního právního státu totiž vychází z toho, že stát má omezovat svoje státní zásahy a vliv pouze na takové případy, kdy je to nezbytné a kdy to jednoznačně koresponduje s veřejným zájmem. Přebujelost státního vlivu a svévolná reglementace společenských jevů je pak ve zjevném rozporu s tímto pojetím. V případě církvi a náboženských společností je navíc nutno přihlídnout k tomu, že se jedná často o historické instituce existující kontinuálně v různých formách vlády a v rozdílných státních zřízeních. Stát by proto k těmto institucím představujícím realizaci náboženské svobody měl přistupovat obzvlášť citlivě a měl by velmi bedlivě zvažovat své restriktivní zásahy a omezovat je na skutečně odůvodněné případy“.

K případným administrativním excesům by mohlo vést také ústavním soudem rovněž zrušené ustanovení § 21 odst. 1, písm. b), podle něhož mohlo ministerstvo zahájit řízení o zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv, pokud církev nebo náboženská společnost nezveřejňuje zákonem nově vyžadovanou každoroční zprávu o jejich výkonu. Možnost odnětí práva na státní dotace i vstup do školského systému, do armády či vězeňství zákon odnímal církvím za pouhou administrativní nedbalost, což podle názoru ústavního soudu zjevně nerespektuje princip proporcionality, podle něhož by měla zákonná úprava důsledně zachovávat vyváženost vztahu mezi porušením práva ze strany církve na straně jedné a mezi uplatněnou sankcí státem na straně druhé: „V daném případě však zmíněná proporcionalita není zachována, jelikož za pochybení církvi a náboženských společností v oblasti výhradně informační povinnosti následuje sankce, spadající svojí povahou do oblasti náboženské činnosti“.

Ústavní soud napadl také omezení církvi v dispozici svým majetkem a zrušil ustanovení § 27 odst. 5 věty druhé v části „a dosažený zisk smí být použit jen

k naplnění cílů činnosti církve a náboženské společnosti“. Ze zúžené zákonné definice církvi, vymezující jejich působení pouze v oblasti organizace a šíření náboženské víry by totiž plynulo také omezování církvi svobodně disponovat svými legálně nabytými příjmy toliko na oblast vyznávání náboženské víry, což představuje svévolný zásah ze strany státu do soukromoprávní podstaty církvi a náboženských společností, přičemž tento zásah není legitimován žádným veřejným zájmem. V této souvislosti je opět důležité pozastavit se nad doktrinární pozicí ústavního soudu, který označuje církve a náboženské společnosti v České republice za soukromoprávní korporace. Zatímco například v sousedním Rakousku je považován za prestižní statut tamních církvi jako veřejnoprávních korporací, v České republice se církve z pohledu ústavních soudců musí spokojit se soukromoprávním statutem, což je jim ovšem k dobru, neboť právě jako takové mohou ve smyslu čl. 2 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 4 Ústavy zásadně činit „vše, co není zákonem výslovně zakázáno“.

IV.

Nález Ústavního soudu příliš nenarušil samotný normativní text nového českého zákona o církvích, avšak ve dvou záležitostech významně prolomil jeho koncepci, podle níž je třeba důsledně oddělit to, co podle názoru zákonodárce je typicky církevní, od činností vykonávaných také jinými subjekty: zrušil ustanovení o evidenci církevních právnických osob toliko náboženského charakteru a obdobně i ustanovení znemožňující reinvestice do samostatného podnikání církvi.

Nález také nijak podstatně nezměnil etatické vyznění zákona v porovnání s jeho předchůdcem, otupil však nejostřejší hrany možné administrativní svévole zrušením ustanovení o eventuálním odnětí zvláštních práv církvi, která pouze neplní informační povinnost, jakož i zrušením evidence církevních právnických osob, které pouze nedodají zákonem nově uložené údaje. Od nynějška je třeba zákon o církvích vždy citovat „ve znění nálezu Ústavního soudu č. 4/2003 Sb.“. Nález nezkomplikoval cestu dosud neregistrovaných subjektů k uznání statutu církve nebo náboženské společnosti a naopak byl pozitivně přivítán Českou biskupskou konferencí. Zároveň má tento nález také určitý precedenční ráz, neboť se na něj odvolává již další nález Ústavního soudu ČR, ze dne 18. června 2003, (sp. zn. I. ÚS 146/03), týkající se neprovedení evidence Oblastní charity v Lipníku nad Bečvou. V odůvodnění tohoto nálezu se uvádí: „Po stránce věčné – pokud jde o evidenci církevních právnických osob – Ústavní soud především uvádí, že touto problematikou se podrobně zabýval v odůvodnění nálezu

č. 4/2003 Sb., na který pro stručnost v plném rozsahu odkazuje“. Je tedy zřejmé, že ústavní soud se i nadále míní řídit principy vytyčenými v nálezu č. 4/2003 Sb., a posilovat tak zachování dosavadních standardů vnitřní autonomie církví a náboženských společností v České republice. Spolu s nepopíratelně pozitivním faktem, že nový český zákon o církvích liberalizoval přístup nových subjektů mezi registrované církve, bylo odstranění některých jeho pro církve nepříznivých norem nálezem ústavního soudu pozitivním krokem k uskutečňování náboženské svobody v České republice.

Stanislav Příbyl

Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy 1556 (2002) Náboženství a změny ve střední a východní Evropě

*Recommendation of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe
1556 (2002) – Religion and Change in Central and Eastern Europe*

*Die Empfehlung der Parlamentarischen Versammlung des Europarates 1556 (2002)
– Religion und Änderungen in Mittel- und Osteuropa*

*La raccomandazione dell'Assemblea parlamentare del Consiglio d'Europa
1556(2002) – La religione ed i cambiamenti nell'Europa centrale ed orientale*

1. Parlamentní shromáždění mělo často příležitost zvažovat otázky týkající se ochrany a rozvoje tradičních náboženských kultur a způsobů vytváření podmínek nezbytných pro vzájemné působení a úspěšný rozvoj. V Rezoluci 885 (1987) o židovském příspěvku pro evropskou kulturu, Doporučení 1162 (1991) o příspěvku islámské civilizace pro evropskou kulturu a Doporučení 1291 (1996) o jidiš kultuře (Parlamentní) shromáždění vyjádřilo svůj smysl pro potřebu chránit a rozvíjet evropské kulturní dědictví v celé své bohatosti a rozmanitosti.

2. Shromáždění si ve svých vyjádřeních bylo trvale vědomo potřeby zajistit nebo obnovit harmonické vztahy mezi náboženskými institucemi a státem. To je podstatou ochrany takových základních práv, jakými jsou svoboda svědomí, náboženská svoboda, náboženská tolerance, ochrana jednotlivce a náboženských společenství před všemi formami pronásledování. Tyto otázky jsou zvláště pojednány v Rezoluci 916 (1989) o nadbytečných náboženských budovách, Doporučení 1202 (1993) o náboženské toleranci v demokratické společnosti, Doporučení 1222 (1993) o boji proti rasismu, xenofobii a netoleranci, Doporučení 1396 (1999) o náboženství a demokracii a Doporučení 1412 (1999) o nelegálních aktivitách sekt.

3. Zhroucení komunismu dalo náboženským institucím ve střední a východní Evropě příležitost, ne-li dokonce povinnost, aby obnovily svůj společenský potenciál a aby se zaměřily na své základní historické úkoly (duchovní výchovu

*Text byl přijat na plenárním zasedání Parlamentního shromáždění 24. dubna 2002.

jednotlivců, etické zušlechťování společnosti, charitativní, kulturní, výchovné a jiné projekty).

4. Zcela nedávný společensko-náboženský vývoj v postkomunistických zemích byl poznamenán výskytem fundamentalistických a extremistických tendencí, aktivními pokusy učinit náboženské slogany a náboženské organizace součástí procesu vojenské, politické nebo etnické mobilizace ve službách militantního nacionalismu a šovinismu, či procesu politizace náboženského života.

5. Existence nových nezávislých států povzbudila některé národní pravoslavné církve, aby usilovaly o vlastní nezávislost nebo aby přešly k jinému ústředí – těmto snahám někdy velmi silně odporují dosavadní ústředí těch pravoslavných církví, kterým národní církve dosud podléhaly. To vedlo v některých případech ke zhoršení vztahů mezi církvemi a vládami. Je důležité vyloučit jakékoliv vládní zásahy do otázek dogmatu, církevní organizace nebo kanonického práva.

6. Nová náboženská svoboda a odstranění překážek šíření idejí a přesvědčení, včetně těch náboženských, přinutilo církve ve střední a východní Evropě čelit náboženským odlišnostem. Místní tradiční církve, které byly v minulosti oslabeny a nikdy nefungovaly v klimatu politického, kulturního a náboženského pluralismu, se dostávají do konfliktu s nově přicházejícími misionáři ze zahraničí a s novými náboženskými hnutími. Potud zůstává problém nevyřešen, pokud jde o nalezení rovnováhy mezi principem demokracie a lidských práv, náboženskou svobodou a svobodou přesvědčení na jedné straně a ochranou národní kulturní, etnické a náboženské identity na straně druhé.

7. Tím, že zmizela železná opona, jsou i více zřejmé náboženské a kulturní rozdíly v Evropě, které se dokonce ještě prohloubily. Dvě křesťanské kultury v Evropě – západní a východní – o sobě vědí málo a toto ignorování je velmi nebezpečnou překážkou na cestě k sjednocené Evropě. Obdobně projevují stoupenci dvou křesťanských tradic málo zájmu o židovskou kulturu, která je součástí evropského dědictví, nebo o islámskou kulturu, která se v rostoucí míře stává součástí evropské scény.

8. Parlamentní shromáždění proto doporučuje, aby Výbor ministrů vyzval vlády členských států, Evropskou unii, jakož i dotčené orgány a organizace:

Právní záruky a jejich dodržování

i. aby prosazovaly soulad národní legislativy s Evropskou úmluvou na ochranu lidských práv a základních svobod se zvláštním zřetelem k čl. 9, který stanoví, že náboženská svoboda může být omezena jen na základě zákona a v rozsahu nezbytném v demokratické společnosti, jakož i k judikatuře Evropského soudu

pro lidská práva (1983), která říká, že omezení lidských práv musí být motivována „naléhavou společenskou potřebou“ a být „proporcionální ve vztahu k legitimně sledovanému cíli“;

ii. aby garantovaly všem církvím, náboženským sdružením, centrům a společenstvím status subjektů práva, pokud jejich aktivity neporušují lidská práva a mezinárodní právo, a aby přinutily vládu Moldavské republiky registrovat Metropolitní církve Besarábie v souladu s rozhodnutím Evropského soudu pro lidská práva z 13. prosince 2001;

iii. aby přijaly účinná opatření na ochranu svobod náboženských menšin, obzvláště ve střední a východní Evropě, se zvláštním důrazem na jejich ochranu před diskriminací nebo pronásledováním náboženskou většinou nebo jinými skupinami s agresivními nacionalistickými nebo šovinistickými praktikami;

iv. aby aktivovaly standardní procedury podle vnitrostátního práva ve všech případech, kdy se prokázalo, že náboženská svoboda je zneužita způsobem poškozujícím společnost nebo práva, svobodu či zdraví jednotlivce;

v. aby garantovaly náboženským institucím, jejichž majetek byl v minulosti znárodněn, restituci tohoto majetku v určité lhůtě a v případech, kdy to není možné, spravedlivou náhradu; náležitá péče musí být věnována tomu, aby se zabránilo privatizaci znárodněného církevního majetku;

vi. aby nabízely mediační služby mezi zneprátelenými stranami v případech, kdy s tím strany souhlasí, pro účely urovnání sporu a za podmínky, že bude zajištěno, že vládní orgány nebudou zasahovat do dogmatických otázek nebo jiných interních náboženských záležitostí;

vii. aby Konvent EU zahrnul evropské náboženské tradice do preambule budoucí evropské ústavy jakožto základ lidské důstojnosti, lidských práv a etických kořenů evropské identity;

Kultura, vzdělávání a výměny

viii. aby navrhly komunikační strategie a vyvinuly nezbytné aktivity na poli dialogu mezi kulturami, které by dávaly lidem v různých zemích navzájem na vědomí jejich kulturní výdobytky;

ix. aby spolupracovaly s církevními autoritami při identifikaci a sdílení společných oblastí, které mají na starost, jako je udržování historických památek, náboženská výchova nebo podpora společné diskuse o velkých společenských, morálních, etických nebo kulturních problémech, kterým čelí moderní společnost;

x. aby zahrnuly informace o hlavních evropských náboženských kulturách a jejich praxi do školních osnov;

xi. aby podporovaly aktivity nevládních organizací působících ve prospěch posílení vzájemného porozumění mezi náboženskými skupinami a aby chránily náboženské kulturní dědictví;

xii. aby přijaly opatření na zabezpečení rovného přístupu k médiím, vzdělání a kultuře příslušníků všech náboženských tradic;

xiii. aby povzbuzovaly vytváření speciálních center na podporu mezikonfesionálních vztahů, jakož i výměny výstav a trhů zaměřených na kulturní dědictví, mistrovská díla náboženského umění a knihy a aby dále pomáhaly osvojování si různých evropských náboženských tradic;

xiv. aby podporovaly výměnné programy, které by poskytovaly studentům, vědcům a umělcům celistvý obrázek o etických, morálních a kulturních hodnotách evropských náboženství;

xv. aby povzbuzovaly rozvoj kulturních programů v Evropě spojující Evropu se sousedními zeměmi tak, aby zohlednily a dále rozvinuly získanou perspektivu a nové možnosti kulturní komunikace;

xvi. aby poskytly veřejným knihovnám publikace, které podrobně popisují kulturní výdobytky a víru různých náboženských tradic;

xvii. aby podporovaly vědecký výzkum zaměřený na odhalování kořenů společných různým kulturám v Evropě a na posílení lepšího porozumění způsobů, v jakém jsou vzájemným poměru a jak se navzájem doplňují.

Přeložil Štěpán Hůlka

Odpověď Výboru ministrů Rady Evropy na Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy 1556 (2002)*

*Reply of the Committee of Ministers to the Recommendation of the Parliamentary
Assembly of the Council of Europe 1556 (2002)*

*Antwort des Ministerkomitees des Europarates auf die Empfehlung der Parla-
mentarischen Versammlung 1556 (2002)*

*La risposta del Consiglio dei Ministri del Consiglio d'Europa alla raccomandazione
dell'Assemblea parlamentare del Consiglio d'Europa 1556 (2002)*

1. Výbor ministrů pečlivě zvážil Doporučení Parlamentního shromáždění 1556 (2002) o náboženství a změnách ve střední a východní Evropě a uznal, že vyvolává řadu aktuálních otázek, které jsou relevantní pro všechny evropské země. Vzhledem k tomu, že doporučení nejsou adresována přímo Výboru ministrů, s výjimkou odst. 8.ii, omezí se Výbor ministrů jen na jejich obecný komentář, zejména v pasážích, kde se jedná o vzdělávání a kulturu. Výbor ministrů by rád informoval Parlamentní shromáždění, že předal doporučení pro informaci svým členským vládám, smluvním stranám Evropské úmluvy o kultuře, jakož i Benátské komisi a Řídícímu výboru pro lidská práva.

2. Výbor ministrů by dále rád informoval Parlamentní shromáždění, že se na svém 815. zasedání (30. října 2002) rozhodl přezkoumat otázku „náboženské svobody a svobody svědomí“ v souvislosti se svými tematickými monitorovacími postupy. Dotazník určený členským státům navrhuje ptát se na: „Jak je svoboda svědomí a náboženská svoboda chráněna ve vaší zemi? Uveďte prosím jeden nebo dva příklady pokroku v této oblasti z nedávné minulosti (např. uznání náboženského společenství, respektování jeho autonomie, právního postavení, včetně majetkových otázek, otázky vztahující se k soužití různých vyznání a kréd, nediskriminace)“. Diskusi Výboru ministrů bude možno sledovat prostřednictvím kamer 3. července 2003.

*Jedná se o první část odpovědi přijaté Výborem ministrů 5. června 2003 na 842. setkání náměstků ministrů, konečná verze: CM/AS (2003) Rec1556 final, 10. června 2003.

I. Právní záruky a jejich dodržování

3. Jak předpokládá doporučení ve svém odst. 8.ii, Výbor ministrů dohlíží v době přijetí této odpovědi nad výkonem rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Metropolitní církve Besarábie proti Moldavsku*. Případ se týká opominutí vlády uznat *Metropolitní církve Besarábie*. Soud dospěl k závěru, že toto neuznání bylo zásahem do náboženské svobody stěžující si církve, který nebyl přiměřený, ani „nezbytný v demokratické společnosti“ (porušení čl. 9). Soud dále dospěl k závěru, že stěžovatel neměl k dispozici účinný prostředek nápravy ve vztahu k jeho požadavkům na vnitrostátní úrovni (porušení čl. 13).

4. *Moldavské orgány* v návaznosti na rozsudek Soudu zaplatily přiznané spravedlivé zadostiučinění a uznaly a registrovaly stěžující si církve v souladu s moldavským zákonem o náboženských denominacích ve znění novely z 12. července 2002. Církve se tak stala právnickou osobou, což jí umožňuje domáhat se majetkových práv. Od okamžiku registrace stěžující si církve byla zahájena řízení u Ministerstva pro náboženské denominace o registraci jednotlivých součástí církve (farností, děkanátů, monastýrů atd.) a řada takovýchto farností, děkanátů a monastýrů již byla zaregistrována.

5. Pokud jde o obecná opatření, byla první novela zákona o náboženských denominacích z 12. července 2002 jakožto reakce na rozsudek Soudu shledána jako nedostatečná, aby zabránila porušením podobným tomu, které konstatoval Soud. *Moldavskými orgány* je proto ve spolupráci s Radou Evropy připravována nová legislativa, která zcela zohlední rozsudek Soudu. Výbor ministrů bude i nadále dohlížet v tomto ohledu nad dodržováním výkonu rozsudku.

(...)

Přeložil Štěpán Hůlka

Jana Martinková: Náboženské výnimky

Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, Bratislava 2004, s. 164

Religious Exemptions

Die Religionsausnahmen

Le eccezioni religiose

Čeští a slovenští čtenáři mají možnost se seznámit s disertační prací Jany Martinkové vydanou formou monografie slovenským Ústavem pre vzťahy štátu a cirkví. Z pohledu čistě právníckého se jedná o jeden z nejkvalitnějších příspěvků k problematice náboženské svobody na území České republiky a Slovenské republiky od roku 1989.

Autorka si právní institut náboženských výjimek definuje sama jako „výjimky z obecně aplikovatelného práva, které jsou zaručeny na základě náboženské svobody jednotlivci nebo instituci“ (s. 161 – anglické summary). Autorce jde tak v první řadě o úhel pohledu státu, který se tímto institutem snaží vypořádat s právními garancemi náboženské svobody.

Náboženské výjimky se podle autorky dále dělí na legislativní a soudní, individuální a institucionální. Podstatou legislativních výjimek je, že již samotný zákon pojmenovává náboženské hledisko, které odůvodňuje odlišné zacházení se subjektem náboženské svobody. Soudní výjimky oproti tomu vycházejí jen ze širokých, zpravidla ústavněprávních garancí náboženské svobody; v jejich případě se jedná o *ad hoc* posuzování jednotlivých výjimek z důvodu výkonu náboženské svobody. Autorka ponechává stranou legislativní náboženské výjimky a soustředí se výlučně na výjimky soudní. V jejich rámci si blíže všímá výjimek individuálních a institucionálních. Kritériem pro toto rozlišování je skutečnost, jestli stát zachází s jednotlivcem jakožto subjektem náboženské svobody nebo jestli se jedná v daném případě o náboženskou instituci (např. církev nebo církevní právníckou osobu). U institucionálních výjimek se navíc může stát vyjadřovat nepřimo i ke vztahu jednotlivce k určité náboženské instituci.

Takto teoreticky rozdělené náboženské výjimky zpracovává autorka velmi systematicky ve vztahu k judikatuře Nejvyššího soudu USA a Spolkového ústavního soudu SRN (s. 15–120), Evropské komise pro lidská práva a Evropského

soudu pro lidská práva (121-136), Ústavního soudu SR a Ústavního soudu ČR (137-154).

Přes svůj zdánlivě zužující název je monografie Jany Martinkové významným příspěvkem k odborným diskusím o rozsahu náboženské svobody a svobody svědomí. Práce se z velké části opírá o rozbor jednotlivých kauz projednávaných americkým Nejvyšším soudem, které nejsou v České republice tak do detailů známy. Patrně toto tématické těžiště monografie je i důvodem názvu celé práce. Právní institut náboženských výjimek není ničím na první pohled samozřejmým. Nejvíce se mu blíží institut výhrady svědomí, který je jen jedním z aspektů náboženských výjimek. Náboženské výjimky lze daleko spíše chápat jako pojem, který odráží míru respektování náboženské svobody v tom kterém státě. S výjimkou USA se asi nejedná o všeobecně etablovaný právní institut. Daleko častěji se hovoří o náboženské svobodě jednotlivce, o kolektivní náboženské svobodě, o náboženské neutralitě státu či o autonomii náboženských společenství. Je-li totiž jednotlivci nebo určité instituci zaručena náboženská svoboda a tyto záruky jsou promítnuty do běžného zákonodárství, nejedná se již o žádnou výjimku, ale o realizaci záruk náboženské svobody. V některých situacích mohou být záruky náboženské svobody jedinečné, v jiných mohou být podobné zárukám jiných svobod (svoboda projevu, sdružování apod.). O náboženských výjimkách by v takovémto relativním vztahu bylo možné hovořit jen tam, kde jsou záruky náboženské svobody jedinečné a odlišují se od záruk jiných lidských práv podobné povahy. Autorka ovšem nepojímá náboženské výjimky takto úzce, což dokládá v situacích, kdy pojmově hovoří o náboženské svobodě jako celku. Zvláště je to patrné na pojednání o přímých a nepřímých zásazích do náboženské svobody (s. 44 nn.), na rozboru, co patří do sféry chráněné náboženskou svobodou (s. 111 nn.), nebo když pojednává o souvislostech mezi individuálními náboženskými výjimkami a individuální náboženskou svobodou a mezi institucionálními náboženskými výjimkami a principem autonomie náboženských institucí (s. 113).

Tím, že se monografie zabývá širšími souvislostmi náboženské svobody, bude patřit bezpochyby v dnešní době mezi základní literaturu pro další badatele, kteří se budou chtít zabývat lidskoprávními aspekty náboženské svobody v demokratickém právním státě.

Štěpán Hůlka

Antoni Dębiński: Rzymskie prawo prywatne – Kompendium

Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa 2003, s. 401

Zákoník říše římské sloužil církvi jako výpomocné, podpůrné právo, kterého církev užívala vždy, kdy chyběly vlastní normy a předpisy římského práva nebyly v rozporu s křesťanským učením. To platilo v omezené míře po celé dějiny křesťanství. Obecně uznanou zásadou bylo: „Ecclesia vivit iure romano“. Proto bylo ve středověku studiu římského práva věnováno na křesťanských univerzitách mnoho času. V současnosti se více studiu římského práva věnují na světských právnických fakultách než na církevních fakultách. Hlavní význam římského práva tkví v neobyčejně důkladném propracování tzv. práva soukromého (ius privatum), především vyčerpávající úpravou instituce soukromého vlastnictví a základních druhů smluv. Tehdy spolu s pádem říše římské zaniklo tzv. veřejné právo (ius publicum).

V době od 12. do 16. století, kdy bylo vědecky zpracováno veškeré právo církevní, dochází římské právo velké pozornosti. V 16. století pěstují římské právo hlavně humanisté, kteří podle římského práva vypracují v 19. století asi nejdokonalejší soustavu soukromého práva. V současnosti poznáváme vliv římského práva na zákonodárství všech vyspělých států. Proto se studiu římského práva na světských právnických fakultách věnuje patřičná pozornost.

Existují různé učebnice římského práva. Dílo autorů Jaromíra Kincla, Valentína Urfuse a Michala Skřejpka „Římské právo“, Praha 1997, je obtížné k nastudování podávané látky pro „úsporné“, dokonalé vyplnění stránek knihy a nedostatečné odlišení definic a důležitých vět tučným nebo proloženým písmem či jiným způsobem (např. stíněným textem). Z tohoto hlediska vyšlo již lépe tiskem upravená publikace slovenské Karol Rebro/Peter Blaho „Římské právo“, 2. doplnené vydání, Bratislava 1997, a polská publikace Władysław Rozwadowski „Prawo rzymskie“, Poznaň 1992. Loňského roku vydaná příručka římského práva polským lublinským profesorem Antonínem Dębińskim má nepochybně své přednosti mimo jiné i v tom, že podává látku tak, aby ji studující římské právo snadněji mohl pochopit. Napomáhají tomu různým způsobem od sebe odlišené texty, různé grafy, tabulky, obrázky a četné citace vložené do textu učebnice ze starých římských právníků. Vysvětlování

podávané látky slovy textu, grafem, tabulkou a obrázkem s podtextem velmi usnadňuje pochopení smyslu věci.

Je to dílo zkušeného pedagoga, který látce nejen rozumí, ale který dokáže pro ni získávat své posluchače a srozumitelně ji předat.

doc. dr. František Polášek

**Diplomové, rigorózní a disertační práce obhájené
v akademickém roce 2003/2004 v České republice
v oborech konfesního a církevního práva**

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Diplomové práce

HOMOLKOVÁ, Jaroslava, *Odras římského náboženství v právu*

MARCEL, Josef, *Vztah státu a církve v Československu v letech 1945–1948*

SVOBODA, Vít, *Stát a církve v Československu v letech 1948–1956*

TUZA, Tomáš, *Vztah manželského světského práva k právu církevnímu na území českých zemí v letech 1783–1919*

Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Bakalářské práce

PEŠEK, Jiří, *Diplomatická jednání mezi Československem a Svatým stolcem v letech 1950–1989*

PAVLÍK, Jakub, *Lidská odpovědnost ve světle morálky a práva*

Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Diplomové práce

MACHAČOVÁ, Alena, *České církevní matriky a státní matriky ve 20. století*

MARBACH, Jiří, *Trestní právo v církvi podle Codex Iuris Canonici a jeho porovnání dle Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*

**Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého
v Olomouci**

Diplomové práce

KROCZEK, František, *Srovnání kapucinských konstitucí z r. 1928 s konstitucemi z r. 1990 ve světle II. vatikánského koncilu a Kodexu kanonického práva z r. 1983*

CHLUBOVÁ, Jana, *Vývoj církevního posuzování knih na základě kodexů kanonického práva z r. 1917 a 1983*

POLÁCHOVÁ, Marie, *Kanonické předpisy ohledně manželských překážek od CIC/1917 a jejich srovnání s právem československým, resp. českým*

ŠKRABALOVÁ, Věra, *Kanonické předpisy ohledně svátosti křtu s ohledem na české partikulární právo*

HOŠŤÁLKOVÁ, Radmila, *Srovnání křesťanské iniciace v katolické církvi latinského a byzantského obřadu v České republice*

GÉBLOVÁ, Petra, *Srovnání současných norem pro řeholní formaci s CIC/1917 při zohlednění pokoncilní legislativy*

BYRTUSOVÁ, Dana, *Srovnání předpisů církvi a církevních společností v českém Slezsku ohledně křtu*

MENKE, Anton, *Príprava na iniciačné sviatosti podľa platného kodexu kanonického práva a iných všeobecných a partikulárnych predpisov v Českej republike*

ŠINDELÁŘOVÁ, Markéta, *Sliby v řeholních institutech podle Kodexu kanonického práva Jana Pavla II.*

FICHNA, Petr, *Problémy rodinné výchovy ve smíšených manželstvích podle norem katolické církve*

Právnická fakulta Západočeské univerzity v Plzni

Rigorózní práce

WALLIS, Ladislav Michael, *Dějiny mezinárodněprávní subjektivity Apoštolského stolce a Vatikánu včetně zvláštního zřetele k postavení římskokatolické církve v novodobé historii našeho státu*

Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Diplomové práce

CAHA, Lukáš, *Náboženská matice, její vývoj a právní postavení*

KNEBLOVÁ, Ludmila, *Rozpad manželství*

MARKOVÁ, Iva, *Smíšená manželství*

NOVÁKOVÁ, Anna, *Rozvod a prohlášení manželství za neplatné*

Theses and Dissertations Defended in the Academic Year 2003/2004 in the Czech Republic in the Field of State Ecclesiastical Law and Church Law

The Law School of the Charles University in Prague

Theses (Magister's Program)

HOMOLKOVÁ, Jaroslava, *Reflection of the Roman Religion in Law*

MARCEL, Josef, *State-Church Relations in Czechoslovakia in 1945–1948*

SVOBODA, Vít, *The State and Churches in Czechoslovakia in 1948–1956*

TUZA, Tomáš, *Relation of the Secular Marriage Law and the Church Law in the Czech Lands in 1783–1919*

The Catholic Theological School of the Charles University in Prague

Theses (Bachelor's Program)

PEŠEK, Jiří, *Diplomatic Negotiations Between Czechoslovakia and the Holy See in 1950–1989*

PAVLÍK, Jakub, *Human Responsibility in Light of Morality and Law*

The Hussite Theological School of the Charles University in Prague

Theses (Magister's Program)

MACHAČOVÁ, Alena, *Czech Church Registries and State Registries in the 20th Century*

MARBACH, Jiří, *Penal Law of the Church According to the Codex Iuris Canonici and Its Comparison to the Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*

**St. Cyril and Methodius Theological School
of the Palacký University in Olomouc**

Theses (Magister's Program)

KROCZEK, František, *Comparison of the Capuchini Constitutions from 1928 and the Constitutions from 1990 in Light of the II Vatican Council and the Code of Canon Law of 1983*

CHLUBOVÁ, Jana, *Trends in the Church's Evaluation of Books Based on the Codes of Canon Law of 1917 and 1983*

POLÁCHOVÁ, Marie, *Legislation Under Canon Law Regarding Marriage Restrictions After the CIC (1917) and a Comparison of Canon Law to Czechoslovak Law and Czech Law, Respectively*

ŠKRABALOVÁ, Věra, *Canon Legislation Regarding the Sacrament of Baptism in Local Czech Law*

HOŠŤÁLKOVÁ, Radmila, *Comparison of the Christian Initiation in the Catholic Church in the Czech Republic under the Latin and Byzantine Rites*

GÉBLOVÁ, Petra, *Comparison of the Current Standards for Religious Formation to the Provisions of the CIC (1917) in View of Legislation Issued After the Council*

BYRTUSOVÁ, Dana, *Comparison of the Baptism Legislation of the Churches and Religious Societies in the Czech Portion of Silesia*

MENKE, Anton, *Preparation for the Sacrament of Initiation According to the Current Code of Canon Law and Other General and Local Legislation in the Czech Republic*

ŠINDELÁŘOVÁ, Markéta, *Vows in the Religious Institutes According to the Code of Canon Law of John Paul II*

FICHNA, Petr, *Problems of Upbringing in Mixed Marriage Families According to the Legislation of the Catholic Church*

The Law School of the University of West Bohemia in Plzeň

Rigorose theses (JUDr. program)

WALLIS, Ladislav Michael, *The History of the International Legal Status of the Holy See and the Vatican, Including the Position of the Roman Catholic Church in the Modern History of Our State*

**The Theological School of the University of South Bohemia
in České Budějovice**

Theses (Magister's Program)

CAHA, Lukáš, *The Religious Fond – Its Development and Legal Status*

KNEBLOVÁ, Ludmila, *The Breakup of a Marriage*

MARKOVÁ, Iva, *Mixed Marriages*

NOVÁKOVÁ, Anna, *Divorce and the Declaration of a Marriage as Void*

**Diplom-, Doktor- und Dissertationsarbeiten,
die im akademischen Jahr 2003/2004 in der Tschechischen
Republik im Bereich des Kirchen- und Staatskirchenrechts
verteidigt wurden**

Juristische Fakultät der Karlsuniversität in Prag

Diplomarbeiten

HOMOLKOVÁ, Jaroslava, *Widerspiegelung der römischen Religion im Recht*
MARCEL, Josef, *Staat- Kirche Beziehungen in der Tschechoslowakei in den
Jahren 1945–1948*

SVOBODA, Vít, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei in den Jahren
1948–1956*

TUZA, Tomáš, *Verhältnis des zivilrechtlichen und kirchlichen Eherechts auf
dem Gebiet der Tschechischen Länder in den Jahren 1783–1919*

Katholische theologische Fakultät der Karlsuniversität in Prag

Bakkalaureusarbeiten

PEŠEK, Jiří, *Diplomatische Verhandlungen zwischen der Tschechoslowakei und
dem Heiligen Stuhl in den Jahren 1950–1989*

PAVLÍK, Jakub, *Menschliche Verantwortlichkeit im Lichte der Moral und des
Rechts*

Hussitisch-Theologische Fakultät der Karlsuniversität in Prag

Diplomarbeiten

MACHAČOVÁ, Alena, *Tschechische kirchliche Matrikenbücher und staatliche
Matrikenbücher im 20. Jahrhundert*

MARBACH, Jiří, *Kirchliches Strafrecht gemäß CIC und dessen Vergleich mit
CCEO*

**Cyrrillomethodische theologische Fakultät der Palacky Universität
in Olmütz**

Diplomarbeiten

KROCZEK, František, *Die Vergleichung der Kapuziner Konstitutionen aus
dem Jahr 1928 mit denen aus dem Jahr 1990 im Lichte des II. Vatikanischen
Konzils und dem CIC 1983*

CHLUBOVÁ, Jana, *Die Entwicklung der Bücherbeurteilung gemäß den Kodexen
des Kirchenrechts aus dem Jahr 1917 und 1983*

POLÁCHOVÁ, Marie, *Kanonische Vorschriften über Ehehindernisse seit CIC
1917 und deren Vergleichung mit dem tschechoslowakischen, bzw. tschechischen
Recht*

ŠKRABALOVÁ, Věra, *Kanonische Vorschriften über das Taufesakrament in
Hinsicht auf tschechisches Partikularrecht*

HOŠŤÁLKOVÁ, Radmila, *Die Vergleichung der kirchlichen Initiation in der
Katholischen Kirche lateinischen und byzantinischen Ritus in der Tschechischen
Republik*

GÉBLOVÁ, Petra, *Vergleichung der zeitgenössischen Normen für die Ordens-
formation mit dem CIC 1917 unter Berücksichtigung der Gesetzgebung nach
dem II. Vatikanischen Konzil*

BYRTUSOVÁ, Dana, *Die Vergleichung der Normen der Kirchen und kirchlichen
Gesellschaften über die Taufe im tschechischen Teil Schlesiens*

MENKE, Anton, *Die Vorbereitung auf Initiations sakramente gemäß dem gültigen
Kodex des Kanonischen Rechts und anderen allgemeinen und partikularen
Vorschriften in der Tschechischen Republik*

ŠINDELÁŘOVÁ, Markéta, *Die Gelöbnisse in Ordensinstituten gemäß dem
Kodex des Kanonischen Rechts von Johann Paul II.*

FICHNA, Petr, *Die Probleme der Familienerziehung in gemischten Ehen nach
den Normen der Katholischen Kirche*

Juristische Fakultät der Westböhmischen Universität in Pilsen

Doktorarbeiten

WALLIS, Ladislav Michael, *Die Geschichte der völkerrechtlichen Rechtspersonlichkeit
des Apostolischen Stuhles einschließlich der besonderen Berücksichtigung der
Stellung der Römischkatholischen Kirche in der neuerlichen
Geschichte unseres Staates*

Theologische Fakultät der Südböhmischen Universität in Budweis
Diplomarbeiten

CAHA, Lukáš, *Der Religionsstiftungsfond (Náboženská matice), seine Entwicklung und rechtliche Stellung*

KNEBLOVÁ, Ludmila, *Der Zerfall der Ehe*

MARKOVÁ, Iva, *Gemischte Ehen*

NOVÁKOVÁ, Anna, *Die Ehescheidung und Ehenichtigkeitserklärung*

**Le tesi di laurea (di maestri, dottori e dottori scientifici)
approvate nell'anno accademico 2003/2004 nella Rep.
Ceca in materia di diritto canonico e diritto ecclesiastico
dello Stato**

Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga

Le tesi di laurea

HOMOLKOVÁ Jaroslava, *La riflessione della religione romana in diritto*

MARCEL Josef, *La relazione fra lo Stato e la Chiesa in Cecoslovacchia tra gli anni 1945–1948*

SVOBODA Vít, *Lo Stato e la Chiesa in Cecoslovacchia tra gli anni 1948–1956*

TUZA Tomáš, *La relazione del diritto matrimoniale secolare al diritto canonico sul territorio delle Terre Boeme fra gli anni 1783–1919*

Facoltà di Teologia cattolica della Università Carolina a Praga

Le tesi di bacelliere

PEŠEK Jiří, *I negoziati diplomatici fra Cecoslovacchia e la Santa Sede negli anni 1950–1989*

PAVLÍK Jakub, *La responsabilità umana nella luce di morale e di diritto*

Facoltà di Teologia degli Ussiti della Università Carolina a Praga

Le tesi di laurea

MACHAČOVÁ, Alena, *I registi delle Chiese ceche ed i registi dello Stato nel '1900*

MARBACH Jiří, *Il diritto penale nella Chiesa secondo il Codex Iuris Canonici e la sua comparazione secondo il Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*

**Facoltà teologica dei SS.Cirillo e Metodio
della Università di Palacký a Olomouc**

Le tesi di laurea

KROCZEK František, *La comparazione delle costituzioni cappuccine dal 1928 con le costituzioni del 1990 nella luce del Concilio Vaticano II. e del Codice di Diritto Canonico 1983*

CHLUBOVÁ Jana, *Lo sviluppo del recensimento di libri sulla base dei codici di diritto canonico dal 1917 a dal 1983*

POLÁCHOVÁ Marie, *I precetti canonici riguardanti gl'impedimenti matrimoniali dal CIC/1917 e la loro comparazione con il diritto cecoslovacco, risp. ceco*

ŠKRABALOVÁ Věra, *I precetti canonici riguardanti il sacramento del battesimo con il riguardo al diritto particolare ceco*

HOŠŤÁLKOVÁ Radmila, *La comparazione dell'iniziazione christiana nella Chiesa cattolica del rito latino e del rito bizantino nella Rep. Ceca*

GÉBLOVÁ Petra, *La comparazione delle norme odierne per la formazione monastica con il CIC/1917, presa in considerazione la legislativa postconciliare*

BYRTUSOVÁ Dana, *La comparazione delle norme riguardanti il battesimo in diverse Chiese ed Enti religiosi della Silesia ceca*

MENKE Anton, *La preparazione al sacramento d'iniziazione secondo il codice vigente di diritto canonico e le altre norme universali e particolari nella Rep. Ceca*

ŠINDELÁŘOVÁ M., *I voti negli istituti religiosi secondo il Codice di diritto canonico di Giovanni Paolo II.*

FICHNA Petr, *I problemi dell'educazione familiare nei matrimoni misti secondo le norme della Chiesa cattolica*

**Facoltà di Giurisprudenza della Università
della Boemia Occidentale a Plzeň**

Le tesi di laurea per il dottorato

WALLIS, Ladislav Michael, *La storia della soggettività di diritto internazionale della Santa Sede e del Vaticano, il riguardo particolare alla posizione della Chiesa cattolica romana nella storia odierna del nostro Stato compreso*

**Facoltà di Teologia della Università della Boemia Meridionale
a České Budějovice**

Le tesi di laurea

CAHA Lukáš, *La Fondazione religiosa, il suo sviluppo e la sua posizione giuridica*

KNEBLOVÁ Ludmila, *La disintegrazione del matrimonio*

MARKOVÁ Iva, *Matrimonia mixta*

NOVÁKOVÁ Anna, *Il divorzio e la dichiarazione di nullità del matrimonio*

35. německý sněm právních historiků v Bonnu (12.–17. 9. 2004)

The 35th German Days of Legal Historians in Bonn, 12–17 September 2004

35. deutscher Rechtshistorikertag, Bonn, 12.–17. 9. 2004

35^a assemblea di storici di diritto tedeschi a Bonn fra 12–17 sett. 2004

Každým druhým rokem se na některé univerzitě německy mluvících zemí koná slavnostní mezinárodní konference pod názvem *Deutscher Rechtshistorikertag*. V posledních deseti letech jsme byli pozváni k účasti na těchto vědeckých sněmech konaných postupně ve Vídni, v Řezně, v Jeně a ve Würzburgu.¹ Důležitou složkou sněmování je vždy činnost kanonickoprávní sekce.

Letošní konference byla organizována na památné půdě rýnské univerzity Fridricha Viléma, a to v hlavní budově, kterou tvoří palác někdejšího kurfiřta – arcibiskupa kolínského v Bonnu. Vedoucím motivem letošního sněmování bylo *200. výročí vydání napoleonského Code Civile* a jeho význam pro Francii, Porýní i celou Evropu.

Při vstupní slavnosti v neděli večer byla řadě autorů pojednání z oboru římského práva z mnoha zemí udělena italská *Boulvertova cena*.

V pondělí jsme byli přítomni přednášce profesorky **Évy Jakab** z Institutu římského práva v Segedínu na téma smluvní formuláře v římském impériu a přednášce prof. **Haralda Siemse** z mnichovského Institutu Leopolda Wengera pro právní dějiny na téma výkladové poznámky právních norem raného středověku. Odpolední práce v sekcích se týkala tradice Code Civile v Evropě a vývoje práva v „bonnské“ spolkové republice.

V úterý přednášel **Filippo Ranieri** ze Saarbrückenu opět o vlivu Code Civile na evropskou právní kulturu, odpolední sekce se týkaly mezinárodního, římského a germánského práva (v posledním případě vztahu Saského zrcadla k oběma učeným právům, římskému i kanonickému).

Ve středu dopoledne nás obzvláště zaujala excelentní přednáška Australana **William Cornishe** z anglické Cambridge na téma *Empire's Law* – zejména o poměru právních systémů různých součástí Commonwealthu od počátku 19. století do současnosti.

¹O posledním, 34. německém sněmu právních historiků, konaném v září 2002 ve Würzburgu, jsme podali zprávu v *Revue církevního práva* č. 22 – 2/02 na s. 196.

Ve středu odpoledne pracovaly paralelně sekce římského a kanonického práva. Zde zvláště vynikla přednáška prof. **Orazio Condoreli** z Katánie o minulém a současném bádání v Itálii nejen v oboru kanonického práva, ale i státního konfesního práva. Ve společném rozhovoru jsme si pak potvrdili nápadnou shodu rozvoje vědy konfesního práva českého a italského v posledních 15 letech. Stejným tématem, tentokrát za oblast Nizozemí a Belgie, se zabýval ve své přednášce **Jan Hallebeek** z Amsterodamu. Naproti tomu **Franck Roumy** z Paříže přednášel o dějinách kanonickoprávní zásady *necessitas non habet legem* a **Christoph Stroh** z Bochumu o církevním právu kalvínských církví v letech 1550-1650.

Ve čtvrtek přednášel primas Maďarska **Péter kardinál Erdő**, arcibiskup ostřihomsko-budapešťský, profesor práv a rektor Pázmányho katolické univerzity v Budapešti, na téma Výzkum dějin kanonického práva: dialog mezi teologií a právními dějinami.²

Uskutečnili jsme řadu osobních rozhovorů s badateli z různých zemí. České čtenáře zvláště zdraví profesori **Hans Ankum** (římské právo, Amsterodam), **Werner Ogris** (právní dějiny, Vídeň) a **Hans-Jürgen Becker** (evropské právní dějiny a církevní právo, Řezno), jakož i **dr Andrzej Gulczyński** (právní dějiny, Poznaň).

Mezi kulturními zážitky doprovázejícími konferenci zvláště vynikl varhanní koncert předního bonnského teologa, varhaníka a stavitele varhan, **Mons. Prof. Dr. Wolfgang Bretschneidera**, který se konal v minoritském klášterním kostele. Jiný večer jsme strávili v Beethovenově rodném domě při komorním koncertu z Beethovenova díla.

Čestný člen naší Společnosti pro církevní právo a její „zástupce v Bonnu“ **Dr. iur. Richard Buchsbaum** a jeho paní se nám postarali o milé společenské přijetí a o návštěvu zámku Brühl a Kolína nad Rýnem.

Konference se zúčastnilo více než 300 odborníků z Německa, Rakouska, Itálie, Čech, Maďarska, Polska, Švýcarska, Nizozemí, Chorvatska, Japonska, Belgie, Švédska, Finska, Španělska, USA, Francie, Dánska a Velké Británie. Jednacími jazyky byly němčina, angličtina a italština.

Záboj Horák, Jiří Rajmund Tretera

²Vzpomněli jsme při té příležitosti na přednášku, kterou prof. Péter Erdő přednesl v Praze – ještě před svým biskupským svěcením – na téma *Dohoda mezi Svatým stolicem a Maďarskou republikou*. Stalo se tak 10. září 1998 na Druhé mezinárodní konferenci Pražské rozhovory o vztahu církvi a státu, pořádané Společností pro církevní právo na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Text přednášky viz *Revue církevního práva* č. 11 – 3/98, ss. 175–197.

Konference Církev a stát v Brně (29. 9. 2004)

The Church and State Conference in Brno, 29 September 2004

Konferenz Kirche und Staat in Brno, 29.9. 2004

La conferenza „La Chiesa e lo Stato“ a Brno, 29 sett. 2004

Dne 29. září 2004 se v prostorách Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně uskutečnil další – desátý, tedy již jubilejní – ročník tradiční konference Církev a stát.¹ Konferenci organizoval a vedl **JUDr. Michal Lamparter, PhD.**, předseda brněnské místní skupiny Společnosti pro církevní právo. Stěžejních příspěvků bylo sedm.

Kolega **Dr. Milan Podhrázký** přednesl příspěvek „Vztah církví a státu a relevantní politické strany v ČR“, **Dr. Tomáš Dacík** „Religiozita ve 3. tisíciletí“, **ThLic. Jiří Koníček** (Olomouc) vystoupil s obsáhlou problematikou ratifikace smlouvy mezi Českou republikou a Apoštolským stolcem, a to ze zajímavého úhlu pohledu poslanců, kdy uvedl četné citace výroků při politických debatách v parlamentu, ale i výňatky z důvodových zpráv a rozličných komentářů probíhajících na právotvorné rovině. **Mgr. Lubomír Augustín** se zabýval případem Murphy vs. Irsko týkající se „náboženské reklamy“ (otázky dle čl. 9 a 10 Úmluvy).

Mgr. Tomáš Tyl (PF MU, Katedra teorie práva) přispěl referátem na téma „Maltézská pomoc o.p.s. a Suverénní řád Maltézských rytířů“ – současné postavení řádu ve vztahu k vnitrostátnímu i mezinárodnímu právu, poslání řádu, struktura a aktivity Maltézské pomoci o.p.s. – dceřinné organizace řádu. Konferenci navštívil též **Dr. Filip Křepelka** (PF MU Brno, Katedra mezinárodního a evropského práva) a ve svém vystoupení se zabýval vztahem práva EU a náboženstvím (mj. pracovněprávní předpisy EU versus umožnění výkonu povolání katolického kněze pouze mužům). Konferenci zakončila **JUDr. Karin Brzobohatá PhD.** (PF MU, Katedra teorie práva) svým příspěvkem „Institucionalizace náboženství“.

Na konferenci byli přítomni mj. JUDr. Alois Beránek (právní odbor brněnského katolického biskupství), P. lic. Damián Němec, dr OP (CMTF a PF UP) a mnoho dalších osobností.

Veškeré příspěvky budou uveřejněny ve sborníku, v jehož brzké vydání doufáme.

Tomáš Tyl

¹Zprávu z pera JUDr. Michala Lampartera PhD. o předcházejícím, devátém ročníku brněnské konference Církev a stát, konané s tradiční mezinárodní účastí dne 24. září 2003, přinesla Revue církevního práva č. 25 – 2/03, ss. 139–140.

XII. sympóziu kanonického práva ve Spišské Kapitule

The XII Symposium of Canon Law in Spišská Kapitula, Slovakia, 6–10 September 2004

XII. Symposium kanonischen Rechts in Spišská Kapitula, 6.–10. 9. 2004

XII° convegno di diritto canonico a Spišská Kapitula (SK), 6–10 sett. 2004

Ve dnech 6. až 10. září 2004 se konalo XII. mezinárodní sympóziu kanonického práva Spišské Kapitule – Spišském Podhradí, pořádané Slovenskou společností kanonického práva ve spolupráci s Kněžským seminářem biskupa Jána Vojaššáka a Teologickým institutem ve Spišské Kapitule – Spišském Podhradí, tentokrát s mottem „Spravedlnost a právo v Církvi a společnosti“. Záštitu nad konáním sympózia převzali Mons. František Tondra, spišský diecézní biskup a předseda Konference biskupů Slovenska, a JUDr. Daniel Lipšic, ministr spravedlnosti Slovenské republiky.

Přednášejícími byli významní odborníci z oblasti práva ze zahraničí (z Římské kurie, z Itálie, Maďarska, Polska, Litvy, České republiky), jakož i slovenští odborníci kanonického a civilního práva. Zvláště bych rád zdůraznil, že mezi přednášejícími byli kardinál Julian Herranz, předseda Papežské rady pro legislativní texty, a kardinál Péter Erdő, ostřihomsko-budapešťský arcibiskup a maďarský primas, přední světový odborník v oblasti kanonického práva (vyučoval kanonické právo na fakultě kanonického práva Gregoriánské univerzity v Římě a na právnické fakultě Pázmányho katolické univerzity v Budapešti jako profesor této fakulty a rektor univerzity). Na spišském sympóziu přednášel již poněkolkáté, vzpomínáme i na jeho pražskou přednášku z 10. září 1998. Zajímavé informace, které z jeho příspěvků zazněly, se staly významnými podněty pro následnou diskusi nejen v plénu, ale také v kuloárech.

Po pondělním příjezdu a ubytování účastníků začal vlastní program v úterý 7. září slavnostním zahájením, kterého se ujal košický arcibiskup Mons. Aloiz Tkáč. Poté následovala přednáška **Pétera kardinála Erdő** na téma „Vztah mezi univerzálním a partikulárním v historii církevního práva“, která vyústila v konstatování, že univerzálnost a partikulárnost v kanonickém právu nestojí proti sobě, ale navzájem se doplňují. Čím silnější je uvědomování si univerzálnosti poslání Církve v současném světě, tím větší musí být respekt pro hodnoty a pro partikulární aspekty různých skupin osob v Církvi i ve společnosti. Dalším

přednášejícím byl **Julian kardinál Herranz**, který hovořil na téma „Papežská rada pro legislativní texty: povaha, kompetence a metoda práce“. Ve svém příspěvku se zabýval důvody existence Papežské rady pro legislativní texty, autentickým výkladem univerzálních zákonů Církve *per modum legis*, dotkl se tematiky posuzování či vyjádření, zda partikulární zákony nejsou v rozporu s církevními univerzálními zákony, a revize biskupských všeobecných dekretů, dále pojednal o způsobu spolupráce mezi Papežskou radou pro legislativní texty s jinými dikastérii Římské kurie a na závěr stručně shrnul metody práce Papežské rady pro legislativní texty.

Odpoledne se všichni účastníci odebrali autobusy do Kežmaroku, kde byla v tamní bazilice sv. Kříže slavena pontifikální bohoslužba ke cti svatých Košických mučedníků, které předsedal a homilii pronesl kard. Erdő. Po mši svaté následoval krátký kulturní program na náměstí před radnicí a občerstvení v církevní základní škole na kežmarockém sídlišti, kdy se účastníci sympózia mohli seznámit s historií Kežmaroku a působením církevního školství v tomto slovenském městě.

Ve středu 8. září byl program zahájen koncelebrovanou mší svatou v katedrále sv. Martina ve Spišské Kapitule, které předsedal a homilii pronesl kard. Herranz. Dopolnední přednáškový blok moderoval spišský diecézní biskup Mons. František Tondra. S první přednáškou vystoupil **Mons. Daniel Faltin**, soudce Apoštolského tribunálu Rota Romana a profesor východního práva rotálních studií v Římě, a zabýval se v ní tematikou „Základní lidská práva a svoboda“. Dalším přednášejícím byl **Mons. Edward Górecki**, profesor kanonického práva na vatislavské a zároveň na olomoucké univerzitě (v Olomouci je vedoucím katedry kanonického práva Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého), který hovořil na téma „Biskupský synod a Jan Pavel II.“. Prof. Edward Górecki nejprve probral realizaci ustanovení institutu biskupského synodu po Druhém vatikánském koncilu a poté se zabýval bohatou činností synodu v období pontifikátu Jana Pavla II., kdy se naplňuje myšlenka poradní synodality vyslovená posledním koncilem a konání řádných, mimořádných i zvláštních zasedání biskupského synodu uskutečňuje záměr Druhého vatikánského koncilu, aby Církev vycházela více vstříc společnosti.

Odpolední středeční program moderoval prešovský eparcha Mons. Ján Babjak. Nejprve zazněla přednáška na téma „Důkazové nástroje nulity manželství podle kán. 1097, § 2 CIC“ **Mons. Stanislava Zvolenského**, pomocného biskupa v arcidiecézi bratislavsko-trnavské, který se nemohl osobně sympózia zúčastnit z důvodu pobytu nově vysvěcených slovenských biskupů v Římě. Živá diskuse

po tomto příspěvku zabývající se tematikou omylu ve vlastnosti osoby přímo a zásadně chtěné týkajícího se partnera uzavírajícího manželství dokazovala, že mezi účastníky sympozia je řada pracovníků církevních soudů, kteří se každodenně setkávají s řešením problematiky nulity manželství. Následovala přednáška **P. Cyrila Vasil'a SJ**, děkana fakulty kanonického práva Papežského orientálního ústavu, na téma „Specifika slovenské církve *sui iuris* v současné praxi“, ve které se zabýval postavením katolíků východního obřadu na Slovensku a historií prešovské eparchie a košického exarchátu.

Moderátorem dopoledního programu ve čtvrtek 9. září byl rožňavský diecézní biskup Mons. Eduard Kojnok. S první přednáškou nazvanou „Význam nálezu Ústavního soudu ČR č. 4/2003 Sb. pro vývoj vztahů státu a církvi v ČR“ vystoupil **ICDr. JUDr. Stanislav Příbyl, PhD.**, z Prahy. Pro většinou slovenské posluchače to byla zajímavá sonda do vývoje vztahů mezi církvemi a státem, které se v ČR od rozpadu federace vyvíjejí trochu odlišným způsobem než na Slovensku. Poté přednášel **Mons. Peter Holec**, předseda košického metropolitního církevního soudu, na téma „Formování církevních tribunálů na Slovensku po roce 1983“. Další plánovaná přednáška JUDr. Daniela Lipšice, ministra spravedlnosti SR, na téma „Ochrana manželství a rodiny v Ústavě SR“, se nemohla uskutečnit pro pracovní zaneprázdnění pana ministra a poslance slovenského parlamentu, když se musel nečekaně vrátit ze své cesty na Spiš zpět do Bratislavy.

Čtvrteční odpolední přednáškový blok moderoval pomocný biskup v banskobystrické diecézi Mons. Tomáš Galis. Přednášku **Mons. Vytautase S. Vaičiunase** z Litvy, který se osobně nemohl sympózia zúčastnit, s názvem „Náboženství a náboženská svoboda v Litevské republice“, přetlumočil prof. Edward Górecki. Poté zazněla přednáška **prof. Jána Dudy**, soudního vikáře spišské diecéze, na téma „Vyloučení svátostnosti manželství v kauzách nulity manželství“, která opět vzhledem k aktuální tématice vyvolala živou diskusi mnoha zúčastněných. Autor ve svém příspěvku popsal vývoj v praxi soudu Římské roty, kdy v poslední době dochází k posunu v posuzování nulity manželství a nežádá se již vůle nechtít vůbec manželství nakořik je svátostí, ale „pouze“ vůle nechtít svátostnost manželství. V každém případě platí, že se tento důvod nulity obtížně prokazuje. Vzpomenutou diskusi byla uzavřena přednášková část sympózia.

Ve čtvrtek večer se v katedrále ve Spišské Kapitule konala pontifikální mše svatá při příležitosti 15. výročí biskupského svěcení tamního diecézního biskupa Mons. Františka Tondry (konsekrován 9. září 1989, ještě před převratem z konce roku 1989), která byla přirozeným a důstojným vyvrcholením celého sympózia. Homilie, kterou při této příležitosti přednesl košický metropolita arcibiskup

Mons. Aloiz Tkáč, byla zajímavým pohledem na službu biskupa i do historie vývoje vztahů mezi Církví a státem na Slovensku ještě za minulého režimu. Celé sympóziu bylo zakončeno v pátek dopoledne referáty soudních vikářů z jednotlivých slovenských arcidiecézí a diecézí.

Pavel Boukal

Právní předpis z doby holocaustu

Some Regulation from the Holocaust Time
Eine Rechtsvorschrift aus der Zeit des Holocausts
Un regolamento legale dall'era d'Olocausto

V knihovně pražského Muzea Policie České republiky jsem mezi dokumenty nacistické okupační správy našel jeden pozapomenutý, ale příznačný. Dne 15. května 1942 byl vydán oběžník protektorátního ministerstva vnitřní číslo D-5750-11/5-1942-V/4 o způsobu psaní slova „Žid (Židovka)“. Cituji celý text oběžníku:

„Ministerstvo vnitřní upozorňuje, že slovo ‘Žid (Židovka)’ nutno psáti vždy jen velkým začátečním písmenem. Oprava českého textu příslušných právních předpisů byla již v tomto ohledu zařízena. Podle toho budiž napříště postupováno.“

Cílem jistě bylo vyloučit, aby si snad někdo nemyslel, že židé – třeba jako katolíci, evangelíci nebo muslimové – jsou prostě lidé určité víry, nějakého náboženství.¹ Nic takového. Nacisté měli všechny židy a jejich míšence za jeden národ. Tedy za národ určený k vyhlazení. A proč takový pravopisný krok až v roce 1942? Okupantům zřejmě chvíli trvalo, než – s přispěním kolaborantů – zjistili rozdíl mezi českým žid a Žid, židovka a Židovka, neboť v němčině to byli vždycky jen der Jude nebo die Jüdin.

Jelikož otázku psaní žid/Žid musí řešit i dnes ne jeden autor, lektor, editor, redaktor nebo učitel, požádali jsme o vyjádření jazykovou poradnu Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky. Tady je:

„Velkým písmenem píšeme slovo „Žid“ ve významu „příslušník semitského národa pocházejícího z území Palestiny, Semita“ (starozákonní Židé, norimberské zákony proti Židům – zde s rasovým podtextem); malé písmeno ve slově „žid“ píšeme, jde-li o vyznavače mojžíšského náboženství, izraelitu (ortodoxní židovka, pokřtěná židovka) a v ustálených přirovnáních (chytrý, mazaný jako žid, bloudit jako věčný žid, tma jako v židově ranci apod.).“

Pavel Landa

¹ „... sebereflexe Izraelitů jako národa byla zvláštní: na rozdíl od jiných národů izraelský lid sám sebe chápal jako nejprve náboženské společenství, které se teprve pak stalo národem. Přijetím izraelské víry se příslušník jiných národů (gojim) stával Izraelitou také z hlediska etnického ... Toto přesvědčení se projevovalo i v pozdějších dějinách a má své konsekvence i v současnosti.“ TRETERA, J.R., *Právní systémy starověké Mezopotámie, Egypta a Izraele*, in: Kolektiv autorů Právnické fakulty UK, *Dějiny evropského kontinentálního práva*, 2. doplněné vydání, Linde, Praha, 2004, s. 41.

Dnes Vám představujeme

Presented to You Today

Heute stellen wir Ihnen vor

Oggi vi presentiamo

SALVE – revue pro teologii a duchovní život

Revue SALVE vydává Česká dominikánská provincie od roku 1991.

Jak je vidět z podtitulu, revue SALVE se věnuje otázkám spirituality a teologie. Redakční rada sestává nejen z několika odborníků z různých oblastí teologie (biblistika, křesťanská etika, dogmatika, klasická filologie), ale také není omezena jen na Českou republiku. Máme zde i dva Poláky, jednoho Němce a jednoho Američana. Tato různost je podpořena i tím, že redakční rada není vyhrazena jen řeholníkům, případně jen dominikánům. Veškerá témata vycházejí z debat a názorové výměny této poměrně široké skupiny lidí.

Snažíme se čtenáře seznámit s širším okruhem autorů domácích i zahraničních z vícero jazykových oblastí (Polsko, Španělsko, Francie, Itálie, Anglie, Německo, USA, Latinská Amerika). Nechceme rezignovat na překlady zásadních textů, protože se domníváme, že přes veškeré možnosti poslední dekády prožité ve svobodném světě existuje ještě pořád mnoho informačních bariér, která způsobují četná nedorozumění a nepatřičná zužování některých pro teologii a církev zásadních témat a problémů. Katholicita je pro nás hodnotou, které se nechceme jen dovolávat, ale chceme z ní i čerpat a také ji prakticky uskutečňovat. Salve je časopis pro všechny, kteří chtějí o své víře přemýšlet, proto našel svůj přirozený domov a zázemí v dominikánské rodině.

Od roku 2001 připravujeme jednotlivá čísla monotematicky, což nám umožňuje oproti dřívějšímu hlubší a snad i pro čtenáře zajímavější podrobné sondy do široké oblasti teologie a duchovního života. Právě vyšlým číslem o Čistotě 3/2004 jsme uzavřeli cyklus evangelních rad (Poslušnost 2/2002, Chudoba 3/2003). Rádi bychom v tomto třetím čísle upozornili především na autorský článek Pavla Vojtěcha Kohuta OCD „Toto tajemství je veliké“ o společném teologickém základu evangelní čistoty a různých formách jejího duchovního prožívání, a dále na překlad několika dopisů Jordána Saského OP Dianě d'An-dalo, které dokumentují hloubku řeholního duchovního přátelství.

První číslo letošního ročníku Migrace a integrace (1/2004) jsme připravili ve spolupráci se středoevropským Centrem pro studium migrace, které bylo nedávno založeno při Katolické teologické fakultě UK. Toto číslo vzbudilo pro svou aktuálnost i širší ohlas v církevních i světských médiích. Vedle centrální studie profesora Alberta-Petera Rethmanna „Kdo patří k nám?“ zde můžete nalézt i přednášku kardinála Miloslava Vlka „Migrace v ČR a východní Evropě“ a podnětný rozhovor s předsedou rady pro migraci Německé biskupské konference světícím biskupem Josefem Vošem.

Dříve jsme se věnovali například těmto tématům: Křesťanství na Nilu (2/2003; najdete zde mimo jiné autorský článek Violy Pargačové „Koptské mnišství dnes“ a rozhovor s bývalým Apoštolským nunciem v ČR arcibiskupem Erwinem Josefem Enderem o křesťanství v Súdánu), Víra a rozum (4/2003; překlad zásadní stati Jeana Daniélou SJ „Bůh filozofů“ a autorské články Ctirada Václava Pospíšila OFM „Křesťanství, věda a kultura“, Štěpána Martina Filipa OP „Redemptor humanae rationis“) a předposlední již bohužel rozebrané číslo Víra ve filmu (2/2004; vedle autorského článku kardinála Tomáše Špidlíka SJ „Andrej Tarkovskij“ a exkluzivního rozhovoru s Robertem A. Whitem SJ, odborníkem na kinematografii a média z papežské Gregoriánské univerzity v Římě, zde najdete texty o filmech Matrix, Utrpení Krista, Jurský park, Pán prstenů).

Do tisku právě připravujeme poslední číslo ročníku 2004, které bude věnované *Sakrální architektuře*. Číslo bude otevírat obsáhlý rozhovor s předním německým odborníkem na liturgiku a moderní církevní architekturu profesorem Klemensem Richterem z Münsteru, jehož některé knihy zná český čtenář i z překladů. Profesor Ctirad Václav Pospíšil OFM se v článku „Chrám jako symbol přebývání Boha v člověku a mezi lidmi“ zaměří na hlubší teologickou interpretaci sakrální stavby. Pavel Kopeček přichystal reflexi dokumentů o církevní architektuře různých biskupských konferencí. Ve studii „Duch vane, kam chce“ vykresluje Norbert Schmidt podrobný portrét francouzského dominikána Marie-Alain Couturiera OP, který mimo jiné ovlivnil a inicioval slavné Le Corbusierovy stavby Ronchamp a La Tourette. Navazovat bude překlad několika Couturierových textů. Salve se také ve dvou příspěvcích bude věnovat právě dokončovanému trapistickému klášteru Matky Boží v Novém Dvoře u Plzně.

Na redakčním stole se do příštího roku připravuje téma *Eucharistie, Žena v církvi* a také další číslo připravované ve spolupráci s Centrem pro studium migrace při pražské KTF.

✠ fra Dominik Duka OP
šéfredaktor SALVE

Redakční rada Salve:

Josef Bartoň, Dominika Bohušová OP, Martin Betinec, Lawrence Čada SM, Tomáš Černušák, Tomasz Dostatni OP, Dominik Duka OP, Štěpán Filip OP, Ivo Harák, Tomáš Chudý, Jiří Pavlík, Albert-Peter Rethmann, Norbert Schmidt (výkonný redaktor), Dora Švachová, Alexius Vandrovec OSB.

Revue SALVE vychází 4× ročně, cena jednoho čísla 30,- Kč, roční předplatné včetně poštovného 120,- Kč.

Revue SALVE si můžete objednat na adrese redakce:

SALVE, Velké nám. 35, 500 01 Hradec Králové,
tel.: 495 063 625, e-mail: dominika@diecezechk.cz.

Ze Společnosti pro církevní právo

Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht

Dalla Società per il diritto delle chiese

Dne 18. září 2004 převzal v Bratislavě člen naší Společnosti pro církevní právo **ICDr. PaedDr. Marián Feduš, PhD.**, soudní vikář diecézního církevního soudu v Rožňavě, od Apoštolského nuncia na Slovensku papežský dekret, kterým byl jmenován kaplanem Jeho Svatosti s titulem Monsignor. Srdečně Mons. Mariánu Fedušovi gratulujeme.

Mons. Eugen Kočiš, auxiliární biskup pražského řeckokatolického exarchátu, nám daroval Kodex kánonů východních církví, který obsahuje úřední překlad do ukrajinštiny. Patří mu náš hluboký dík.

O jubilejní, **desáté konferenci Církve a stát**, kterou Společnost pro církevní právo, místní skupina v Brně, uspořádala 29. září 2004 opět na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, přinášíme zprávu z pera účastníka této konference na s. 236.

S účinností od října 2004 byl britský člen naší Společnosti **P. Robert Ombres OP** jmenován členem generální kurie dominikánského řádu u sv. Sabiny v Římě, jako Procurator Generalis. Tento významný britský kanonista vykonával až dosud funkci dominikánského novicmistra v Cambridgi (dříve v Oxfordu, kde ho v červnu 2000 navštívili tři členové našeho pracovního výboru).

jrt/zh

From the Church Law Society

A. R. D. ICDr. PaedDr. Marián Feduš PhD., the Judicial Vicar of the Diocesan Court in Rožňava, Slovakia, and a member of the Church Law Society, received on 18 September 2004 in Bratislava, Slovakia, from the Apostolic Nuncio to Slovakia a Papal Decree appointing him a Chaplain to His Holiness with the title of Monsignor. We congratulate Mons. Marián Feduš warmly.

Mons. Eugen Kočiš, the Auxiliary Bishop of the Prague Greek Catholic Exarchate, donated a copy of the Code of Canons of the Eastern Churches to the Church Law Society. The publication includes an official translation in Ukrainian. We thank him for his generous donation.

On 29 September 2004 the **10th Church and State Conference** was organized by the Brno chapter of the Church Law Society at the Law School of Masaryk University. In this issue of the Revue we include a report about the event by a participant.

Effective October 2004 a British member of the Church Law Society, **P. Robert Ombres OP**, was appointed a member of the General Curia of the Dominican Order to Sta. Sabina in Rome as Procurator General. The distinguished canon law expert most recently served as the Dominican Novice Master in Cambridge and before that in the same capacity in Oxford, where he was visited by three members of the Church Law Society Operating Committee in June 2000.

jrt/zh

Krátké zprávy

Kurze Nachrichten

Le notizie corte

Charita pomáhá obětem teroristického útoku v Beslanu

Jednou z prvních humanitárních organizací, která nabídla pomoc obětem teroristického útoku v Beslanu (Ingušsko), byla Charita. Humanitární mise České katolické charity, působící na Severním Kavkaze, předala jménem mezinárodní federace národních Charit – Caritas Internationalis – a prostřednictvím místní Caritas Vladikavkaz i farnosti Vladikavkaz do rukou hlavních lékařů v pátek 3. září 2004 patnáct druhů v danou chvíli nejpotřebnějších léků a zdravotnického materiálu v hodnotě 60 tisíc rublů, tj. 2 tisíce USD. Pomoc převzali lékaři Republikánské dětské nemocnice, kde bylo 282 zraněných dětí, a Kliniky rychlé záchranné služby, kde bylo více než 200 zraněných dospělých.

Církevní sdružení Česká katolická charita vyhlásilo poté v českých a moravských diecézích veřejnou sbírku na pomoc obětem útoku v Beslanu s tím, že také další pomoc bude podle rad představitelů Světové zdravotnické organizace (WHO) předávána nejen rychle, ale při současné nepřehlednosti situace vždy adresně.

Českobratrská církev evangelická členem Světového luterského svazu

Tato druhá nejpočetnější církev v Českých zemích patří nejen k zakládajícím členům ekumenických (nadkonfesních) svazů církví jakou je Světová rada církví, Konference evropských církví a Ekumenická rada církví v České republice, ale účastní se i činnosti *konfesních svazů*, tj. světových sdružení denominací stejného vyznání (jde o církevní „konfederace“¹ sui generis).

Již při svém vzniku sloučením evangelických církví augsburského vyznání (a. v.) a helvetského vyznání (h. v.) českého jazyka v Čechách a na Moravě dne

¹Viz TRETERA, Jiří Rajmund, *Konfesní právo a církevní právo*, Jan Krigl, Praha, 1997, odstavec „Konfesní svazy“ – s. 19.

17. prosince 1918 do jediné církve přejala dosavadní členství evangelické církve h. v. ve Světové alianci reformovaných a presbyterních církví (dnes Světový svaz reformovaných církví).

Nyní nám došla zpráva, že Světový luterský svaz přijal na svém zasedání v Ženevě 7. září 2004 tři nové členské církve: Českobratrskou církev evangelickou, Protestantskou církev v Holandsku (Nizozemí) a Evangelickou luterskou církev v Ghaně.

Do Světového luterského svazu tedy v současnosti patří 138 církví v 77 zemích světa, s celkovým počtem 65 milionů členů.

Světový luterský svaz byl založen v roce 1947 ve Švédsku, sídlem jeho ústředí je dnes Ženeva. Jde o světovou organizaci církví hlásících se k luterskému augsburskému vyznání (1530), které chtějí prohlubovat spolupráci v oblasti teologie a diakonie a navzájem se inspirovat při hledání společného svědectví evangelia.

Zpravidla bývají každá z protestantských církví členem jednoho konfesního svazu – té konfese, k níž se hlásí. Českobratrská církev evangelická se však hlásí ke čtyřem konfesím: české (1570), bratrské (1662), augsburské (1530) a druhé helvetské (1566). A je od letošního roku členem dvou světovým konfesních svazů.

Symposium kanonického práva ve Spiši

Ve dnech 6.–10. září 2004 se konalo v pořadí již dvanácté symposium kanonického práva ve Spišské Kapitule. První ročník symposia proběhl v září 1991. Kromě stovky účastníků ze Slovenska se symposia už od počátku také účastnili a na přednáškách se podíleli i zástupci církevních soudů a právní vědy z českých zemí.

Osobní a vědeckou záštitu nad konáním sympózií od samého počátku převzali velký přítel Slováků a Čechů kardinál **Zenon Grocholewski**, tehdy prefekt Nejvyššího soudu Apoštolské signatury, dnes prefekt římské Kongregace pro katolickou výchovu, a **Mons. Daniel Faltin**, soudce Římské roty, spišský rodák. Pořadatelé jsou Slovenská společnost kanonického práva a Kněžský seminář biskupa Jána Vojtaššáka ve Spišské Kapitule.

V letech 1991–2000 se konalo symposium každý rok, zpravidla koncem srpna. Nyní je svoláváno každým druhým rokem. Jedenácté symposium se konalo v září 2002 a dvanácté, jak už řečeno, v září 2004. Podrobné informace o posledním ročníku z pera člena naší Společnosti Ing. Mgr. Pavla Boukala, vicekancléře královéhradeckého biskupství, přinášíme v tomto čísle Revue na

s. 237, stejně jako písemnou verzi přednášky ICDr. JUDr. Stanislava Příbyla, PhD. (s. 202).

Pařížská konference *La Pologne religieuse aux XIX–XX siècles dans le contexte international*

Ve dnech 21. a 22. října 2004 se ve velkém amfiteatru Katolického institutu v Paříži konala mezinárodní konference věnovaná postavení náboženství a náboženských společenství v Polsku v 19. a 20. století v mezinárodním kontextu. Konferenci uspořádal Katolický institut v Paříži a Institut středovýchodní Evropy Katolické univerzity v Lublinu. Mezi řečníky vystoupili **Prof. Jean-Paul Durand OP**, děkan fakulty kanonického práva Katolického institutu v Paříži, **Jerzy Kloczowski**, ředitel Institutu středovýchodní Evropy Katolické univerzity v Lublinu, a **Andrzej Paczkowski** z Polské akademie věd ve Varšavě.

Boloňská konference *Il Codice di Diritto Canonico e il nuovo Concordato vent'anni dopo*

Ve dnech 29. a 30. října 2004 se na boloňské univerzitě uskutečnila konference o revizi Kodexu kanonického práva a konkordátů. Mezi mnoha příspěvky odborníků z většího počtu zemí vystoupili **Prof. G. Ghirlanda** na téma „*Fondamenti teologici del diritto ecclesiale*“, kardinál **J. Herranz** na téma „*Dal Concilio Vaticano II alla nuova codificazione canonica*“, kardinál **A. Silvestrini** na téma „*La revisione del Concordato come punto di approdo nell'ordinamento della Chiesa*“ a **Prof. F. Margiotta-Broglio** na téma „*La revisione del Concordato come punto di approdo nell'ordinamento dello Stato*“.

jrt/zh

Brief News

Charity Helps the Victims of the Terrorist Attack in Beslan

One of the first humanitarian organizations to offer help to the victims of the terrorist attack in Beslan, Ingusia, was the Charity. The humanitarian mission of the Czech Catholic Charity, active in the North Caucasus, distributed 15 types of the most-needed medicines and medical material in the amount of 60 000 RUB (approximately 2 000 USD). The aid was donated in the name of the international confederation of national Charity organizations, Caritas Internationalis, through the local Caritas Vladikavkaz and parish of Vladikavkaz on 3 September 2004. The assistance was received by the physicians of the Republican Children's Hospital, which treated 282 injured children, and the Republican Emergency Hospital, which treated more than 200 injured adults.

The Church corporation Czech Catholic Charity announced a public collection in the Bohemian and Moravian Dioceses to help victims of the Beslan attack. Further aid will be quickly forwarded in compliance with the recommendations of World Health Organization representatives and will be targeted specifically to those most in need in view of the current difficult situation.

The Evangelic Church of the Czech Brethren Becomes a Member of the Lutheran World Federation

The second largest church in the Czech lands belongs to the founding members of the ecumenical union of churches such as the World Council of Churches, the Conference of European Churches and the Ecumenical Council of Churches in the Czech Republic and also participates in the activities of the confession communions – the global communions of the same denominations (church “confederations”² sui generis).

The Evangelic Church of the Czech Brethren, a coalition of evangelic churches of the Augsburg Confession and Helvetic Confession of the Czech language in Bohemia and Moravia, was formed on 17 December 1918 into one church and

²See TRETERA, Jiří Rajmund: *Konfesní právo a církevní právo*, Jan Krigl, Praha, 1997, paragraph „Konfesní svazy“, p. 19.

succeeded to the existing membership of the evangelic church of the Helvetic Confession in the Alliance of the Reformed Churches Throughout the World Holding the Presbyterian System (now called the World Alliance of Reformed Churches).

We received news that the Lutheran World Federation accepted at its meeting in Geneva on 7 September 2004 three new members: the Evangelic Church of the Czech Brethren, the Protestant Church in the Netherlands and the Evangelic Lutheran Church of Ghana.

The Lutheran World Federation, established in 1947 in Sweden with its seat today in Geneva, has 138 member churches in 77 countries and a total of almost 65 million members. It is a global communion of churches endorsing the Lutheran Augsburg Confession (1530) that wishes to strengthen cooperation in theology and diacony while providing mutual inspiration in a search for a common testimony of the Gospel.

These protestant churches are usually members of one of the confessional communions, normally the communion of the confession that the church endorses. However, the Evangelic Church of the Czech Brethren endorses four different confessions: Bohemian (1570), Brethren (1662), Augsburg (1530) and Helvetic (1566). Beginning in 2004 it is a member of an additional world confession communion; it now belongs to two different world confession communions.

Symposium of Canon Law in Spišská Kapitula, Slovakia

On 6–10 September 2004 the XII Symposium of Canon Law took place in Spišská Kapitula. The first Symposium occurred in September 1991. As is usual, there were also representatives of church courts and experts in legal science from the Czech lands participating and lecturing in addition to the hundreds of participants from Slovakia.

The Symposium took place under the personal and scientific patronage of Cardinal **Zenon Grocholewski**, a strong supporter of Czechs and Slovaks, who was at that time the Prefect of the Supreme Tribunal of the Apostolic Signature and is currently the Prefect of the Roman Congregation for Catholic Education, and **Mons. Daniel Faltin**, a Judge of the Roman Rota and a native of Spiš. The organizers were the Slovak Society for Canon Law and the Priest Seminary of the Bishop Ján Vojtaššák in Spišská Kapitula.

In 1991–2000 the Symposium was organized annually, usually at the end of August, but it now takes place every other year – the XI Symposium took place in September 2002 and the XII in September 2004. Detailed information about

the last Symposium, provided by R.D. Ing. Mgr. Pavel Boukal, Vice-Chancellor of the Bishopric of Hradec Králové and a member of the Church Law Society, is available in this issue of the Revue, together with the text of the lecture that was presented by R. D. ICDr. JUDr. Stanislav Přibyl PhD.

The Conference La Pologne religieuse aux XIX–XX siècles dans le contexte international in Paris

An international conference focusing on the status of religion and religious societies in Poland in the 19th and 20th centuries in the international sphere took place on 21 and 22 October 2004 in the great amphitheater of the Catholic Institute in Paris. The Conference was organized by the Catholic Institute in Paris and the Institute of Central-East Europe of the Catholic University of Lublin. Among the speakers were **Prof. Jean-Paul Durand OP**, the Dean of the Canon Law School of the Catholic Institute in Paris, **R. D. Jerzy Kloczowski**, the director of the Institute of Central-East Europe of the Catholic University of Lublin, and **R. D. Andrzej Paczkowski** from the Polish Academy of Sciences in Warsaw.

The Conference Il Codice di Diritto Canonico e il nuovo Concordato vent'anni dopo in Bologna

A conference on the revision of the Code of Canon Law and of concordats took place on 29 and 30 October 2004 at Bologna University. Among the many experts from a number of countries who presented were **Prof. G. Ghirlanda**, on *Fondamenti teologici del diritto ecclesiale*, Cardinal **J. Herranz** on *Dal Concilio Vaticano II alla nuova codificazione canonica*, Cardinal **A. Silvestrini** on *La revisione del Concordato come punto di approdo nell'ordinamento della Chiesa* and **Prof. F. Margiotta-Broglio** on *La revisione del Concordato come punto di approdo nell'ordinamento dello Stato*.

jrt/zh

Naše akvizice

Our Acquisitions

Unsere Akquisitionen

Le nostre acquisizioni

CAHA, Lukáš, *Náboženská matice, její vývoj a právní postavení*, Diplomová práce TF JU, České Budějovice, 2004, 71 s.

FERRARI, Silvio, DURHAM, W. Cole, Jr., SEWELL, Elizabeth A. (eds.), *Diritto e Religione Nell'Europa Post-Comunista*, Società editrice il Mulino, Bologna, 2004, 526 s., ISBN 88-15-09070-3.

Z obsahu:

TRETERA, Jiří Rajmund, *Chiesa e Stato nella Repubblica Ceca*, s. 107–130.

HALAS, František X., *Fenomén Vatikán*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2004, 759 s., ISBN 80-7325-034-9.

HOMOLKOVÁ, Jaroslava, *Odras římského náboženství v právu*, diplomová práce PF UK, Praha, 2004, 82 s.

JEAND' HEUR, Bernd, KORIOTH, Stefan, *Grundzüge des Staatskirchenrechts*, Richard Boorberg Verlag, Stuttgart, 2000, 291 s., ISBN 3-415-02695-7.

KOBIV, Josyf (překl.), *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium – Кодекс канонів східних церков*, Латинсько-українське видання, авторизований переклад, Видавництво ОО. Василян, Roma, 1993, 845 s.

Kolektiv autorů Právnické fakulty UK, *Dějiny evropského kontinentálního práva*, 2. doplněné vydání, Linde, Praha, 2004, 852 s., ISBN 80-7201-490-0.

Text byl rozšířen v kapitole TRETERA, Jiří Rajmund, *Právní dějiny církvi od 6. století do 20. století*, s. 130–174, a o kapitole HORÁK, Záboj, *Právní dějiny Polska*, s. 600–630.

JIRÁSKOVÁ, Věra, SUCHÁNEK, Radovan, *Pocta Prof. JUDr. Václavu Pavlíčkovi, CSc. k 70. narozeninám*, Linde, Praha, 2004, 614 s., ISBN 80-7201-487-0.

Z obsahu:

KINDL, Vladimír, *Náboženská matice – zrušení, likvidace, zánik?*, s. 152–166, BERAN, Karel, *Veřejnoprávní či soukromoprávní postavení církvi v historické retrospektivě*, s. 167–194.

LOUŽEK, Marek (ed.), *Vztah církvi a státu*, sborník textů, Centrum pro ekonomiku a politiku, Praha, 2004, 154 s., ISBN 80-86547-31-2.

MARCEL, Josef, *Vztah státu a církve v Československu v letech 1945–1948*, diplomová práce PF UK, Praha, 2004, 255 s.

MARTINKOVÁ, Jana, *Inštitút náboženských výnimiek: ústavnoprávna komparácia*, disertační práce PF TU, Trnava, 2004, 168 s.

RINNERTHALER, Alfred (ed.), *Historische und rechtliche Aspekte des Religionsunterrichts*, edice „Wissenschaft und Religion“, Veröffentlichungen des Internationalen Forschungszentrums für Grundfragen der Wissenschaften, Salzburg, Band 8, Verlag Peter Lang, Frankfurt/M., 2004, 505 s., ISBN 3-631-52066-2.

Z obsahu:

TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Historische und Rechtliche Aspekte des Religionsunterrichts in Tschechien*, s. 415–418,

WIESHAIDER, Wolfgang, *Religionsunterricht in der Slowakei*, s. 419–423,

SCHANDA, Balázs, *Die Situation des Religionsunterrichts in Ungarn*, s. 425–439.

SVOBODA, Vít, *Stát a církve v Československu v letech 1948–1956*, diplomová práce PF UK, Praha, 2004, 104 s.

TUZA, Tomáš, *Vztah manželského světského práva k právu církevnímu na území českých zemí v letech 1783–1919*, diplomová práce PF UK, Praha, 2004, 82 s.

URFUS, Valentin, *Císař Josef I.*, Nekorunovaný Habsburk na českém trůně, Libri, Praha, 2004, 172 s., ISBN 80-7277-211-2.

VLČEK, Vojtěch, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Matice cyrilometodějská, Olomouc, 2003, 597 s., ISBN 80-7266-179-5.

Ius Ecclesiae, Rivista internazionale di diritto canonico, Pontificia Università della Santa Croce, Giuffrè Editore, Roma.

Vol. XII – Num. 2 – Maggio-Agosto 2000

PREE, Helmuth, *Le tecniche canoniche di flessibilizzazione del diritto: possibilità e limiti ecclesiali di impiego*, s. 375–418.

Vol. XIII – Num. 2 – Maggio-Agosto 2001

Z obsahu:

OMBRES, Robert OP, „*How Can This Be Justified?*“. *Reflections on canon 868 § 2 of the 1983 Code of Canon Law*, s. 461–474.

Ius et Iustitia, Acta VII. et VIII. Symposii Iuris Canonici anni 1997 et 1998, Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie, 2004, 121 s. a 152 s., ISSN 80-89170-08-0.

Z obsahu:

ERDŐ, Péter, *Morálna istota sudcu*, s. 31–58,

GROCHOLEWSKI, Zenon, *Činnosť cirkevných tribunálov ako úloha ohlasovať evanjelium*, s. 14–16,

HOLEC, Peter, *Znalec v procese manželskej nulity*, s. 66–92,

GÓRECKI, Edward, *Farnost a její problémy*, s. 107–116,

TRETERA, Jiří Rajmund, *Konfesní právo v Českých zemích*, s. 117–127,

FALTIN, Daniel, *Vis et metus*, s. 128–133.

Ius et Iustitia, Acta IX. Symposii Iuris Canonici anni 2002, Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie, 2004, 240, ISSN 80-89170-07-2.

Z obsahu:

GROCHOLEWSKI, Zenon, *Dôležitosť latinčiny pri cirkevných štúdiách*, s. 18–22,

PIERONEK, Tadeusz, *Praca legislacyjna II. Polskiego Synodu Plenarnego*, s. 90–102,

KAŠPARŮ, Jaroslav Max, *Psychiatrická diagnóza a kánon 1095 CIC*, s. 136–152.

Jurisprudence, ročník V, Stichting EMP, Utrecht–Brno, 2004, ISSN 1212-9909. 3/2004

Z obsahu:

Komentovaná soudní rozhodnutí

Autonomie církvi ve věci služebního poměru duchovních: usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2000, sp.zn. III. ÚS 136/2000, s. 33–36, v tom: PŘIBYL, Stanislav, *Komentář*, s. 35–36.

L'année Canonique, Tome XLII, La Société Internationale de Droit Canonique et de Législations religieuses comparées, publié avec la collaboration de la Faculté de Droit Canonique de Paris, nakl. Letouzey et Ané, Paris, 2000, ISSN 0570-1953.

Z obsahu:

Première partie: Études diverses

ÉCHAPPÉ, Olivier, *Permanence et innovation dans la doctrine canonique: l'exemple de Benoît XIV, une dialectique?*, p. 7–20,

PASSICOS, Jean, *Le chapitre cathédral en France, 1983–1999. Quelles perspectives d'avenir?*, p. 21–36,

BARBERINI, Giovanni, *Le Saint-Siège et la notion de puissance en droit international*, p. 37–50,

DEMARS-SION, Véronique, *Les mariages a la Gaulmine ou les aléas du consensualisme matrimonial*, p. 51–82,

BORRMANS, Maurice, *Mariage et famille dans le droit musulman, classique et moderne*, p. 83–100,

PALLATH, Paul, *L'Assemblée des Hiérarques de plusieurs Églises de droit propre selon le CCEO*, p. 101–126,

MARGIOTTA BROGLIO, Francesco, *Les biens culturels d'intérêt religieux dans la nouvelle loi italienne sur le patrimoine*, p. 127–134,

PEURON, Claude, *L'Église réformée de France. Ses institutions, ses relations*, p. 135–150,

FELICIANI, Giorgio, *Quel statut canonique pour les nouvelles communautés?*, p. 151–166,

SCHOUPE, Jean-Pierre, *La dimension juridique de la Parole et des sacrements ainsi que de la „communio“*, p. 167–188.

Deuxième partie: L'Église catholique en France, Notes d'actualité

VALDRINI, Patrick, *Une réflexion sur les établissements d'enseignement en France*, p. 191–196,

DURAND, Jean-Paul, *Prêtres et diacres français à l'assemblée plénière des évêques de France de novembre 1999*, p. 197–200.

Troisième partie: Chroniques

DURAND, Jean-Paul, *Chronique du droit civil ecclésiastique*, p. 203–232,

BOYER, Jean-Jacques, *Chronique de jurisprudence rotale*, p. 233–248,

BOIRON, Stéphane, et ROUMY, Franck, *Chronique d'histoire du droit canonique*, p. 249–282,

LEROY, Hugues, *Chronique de la vie consacrée*, p. 283–312,

RECCHI, Silvia, *Chronique du consortium international „droit canonique et culture“*, p. 313–330.

L'année Canonique, Tome XLIII, La Société Internationale de Droit Canonique et de Législations religieuses comparées, publié avec la collaboration de la Faculté de Droit Canonique de Paris, nakl. Letouzey et Ané, Paris, 2001, ISSN 0570-1953.

Z obsahu:

Première partie: colloque sur les Églises nationales

DURAND, Jean-Paul, *Une recherche européenne, une recherche doctrinale fondamentale*, p. 7–14,

BASDEVANT-GAUDEMET, Brigitte, *Églises nationales, histoire d'une expression*, p. 15–24,

LEGRAND, Hervé, *Les relations entre l'Église et l'État dans la tradition luthérienne allemande et nordique*, p. 25–46,

BARBERINI, Giovanni, *Intérêt national et nationalisme en Europe: actualité d'un positionnement des États, des individus, des religions*, p. 47–64,

DOE, Norman, *Pour une première analyse de la notion d'Église nationale*, p. 65–74,

PAPATHOMAS, Grigorios, *La dialectique entre „nation étatique“ et „autocéphalie ecclésiastique“*, p. 75–92,

GETCHA, Job, *Peut-on justifier la notion d'„Églises nationales“ du point de vue de l'ecclésiologie orthodoxe*, p. 93–104,

LEB, Ioan-Vasile, *L'Église Orthodoxe Roumaine, une Église Nationale?*, p. 105–114,

DUFFAR, Jean, *Églises nationales et convention européenne des droits de l'homme: quelques observations tirées de la jurisprudence*, p. 115–118.

Deuxième partie: Études diverses

THÉVENIN, Bruno, *Cent ans de synodalité dans le diocèse de Bayeux et Lisieux (1852–1958)*, p. 121–138,

GLEIZES, Henri, *L'exercice de la charité et le droit. L'exemple de deux institutions confessionnelles*, p. 139–172,

JACQUES, Roland, *Droit canonique et cultures asiatiques: quelques débats actuels vus à travers les périodiques*, p. 173–220,

MOREAU, Henri, *Refus ou délai d'absolution dans les diocèses de France du concile de Trente à la fin du dix-huitième siècle*, p. 221–236,

D'ARIENZO, Maria, *Tolérance et liberté de conscience dans la pensée de Sébastien Castellion*, p. 237–258,

GAUDEMET, Jean, *Le chapitre cathédral de Paris aux XIIe et XIIIe siècles*, p. 259–282.

Troisième partie: L'Église catholique en France, Notes d'actualité

ÉCHAPPÉ, Olivier, *Le secret en question*, p. 285–300,

MESSNER, Francis, *La procédure de nomination d'un évêque auxiliaire en droit local alsacien-mosellan*, p. 301–306.

Quatrième partie: Chroniques

DURAND, Jean-Paul, *Chronique du droit civil ecclésiastique*, p. 309–322,

BOYER, Jean-Jacques, *Chronique de jurisprudence rotale*, p. 323–334,

BOIRON, Stéphane, et ROUMY, Franck, *Chronique d'histoire du droit canonique*, p. 335–400,

LEROY, Hugues, *Chronique de la vie consacrée*, p. 401–414,

RECCHI, Silvia, *Chronique du consortium international „droit canonique et culture“*, p. 415–432.

Law Briefs, Recent Church-State Developments, Office of the General Counsel of the US Conference of Catholic Bishops, Washington, DC.

Z obsahu jednotlivých čísel:

No. 284, January 2003

Court Lacks Jurisdiction to Decide Whether Catholic School Teacher's Contract is Unconscionable, s. 5–6,

IRS Approves Use of Authorized Agent in Charity Car Donation Program, s. 10–11.

No. 285, February 2003

Ninth Circuit Rejects Various Constitutional Challenges to Religious Land Use and Institutionalized Persons Act (RLUIPA), s. 1–2,

Mississippi Supreme Court Sustains Decision Note to Submit Punitive Damages Claim, s. 6–7.

No. 286, March 2003

Translation of Religious Text is Copyrightable, and Copy of Entire Translation Infringes the Copyright of the Original, s. 7–8,

Pension Plan of Interdenominational Home for Aged Qualifies as Church Plan, s. 9–11.

No. 287, April 2003

Abortion Demonstrators are not Liable under RICO, s. 1–3,

Announcements About the National Diocesan Attorneys Association (NDAA) Annual Meeting, s. 11–12.

No. 288, May 2003

Supreme Court Upholds Detention of Permanent Resident Pending Removal Hearing, s. 2–4,

IRS Relieves Certain US Possession Organizations of Form 990 Filing Requirement, s. 11–12.

No. 289, June 2003

Supreme Court Grants Certiorari in „Blaine Amendment“ Case, s. 1–3,

Mere Publication of Article on Website Does not Give Rise to Personal Jurisdiction, s. 3–5.

Revista Española de Derecho Canónico, Vol. 60, Universidad Pontificia de Salamanca, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Salamanca, 2003, ISSN 0034-9372.

Núm. 155/2003 – Julio–Diciembre

Z obsahu:

Estudios

CANO MERINO, Alberto, *La preparación para la celebración del matrimonio en la diócesis de Barcelona (1983–2003)*, s. 501–586,

CRUZ MUSOLES CUBEDO, María, *Evolución histórica del proceso de reunificación de la Iglesia en Oriente*, s. 587–620,

ORMAZÁBAL ALBISTUR, Pablo, *La naturaleza procesal del defensor del vínculo en su desarrollo legislativo. Perspectiva histórica*, s. 621–663.

Notas y comentarios

MONTERO, Juan Manuel Alonso, *La tutela de las personas incapacitadas que pertenecen a Institutos de Vida Consagrada*, s. 667–676,

MENDOÇA CORREIA, Pedro, *O matrimónio canónico – concordatário em Portugal*, s. 677–700.

Revue de Droit Canonique, Tome 52/1, Strasbourg, 2002, ISSN 0556-7378.

La liberté de conscience

MEYER-BISCH, Patrice, *Le droit à la liberté de conscience dans le champ religieux selon la logique des droits culturels*, p. 9–26,

MARIE, Jean-Bernard, *La liberté de conscience dans les instruments internationaux des droits de l'homme*, p. 27–48,

DELBOVE, Anne-Sophie, *Le régime juridique de la liberté de conscience en France et en Allemagne*, p. 49–64,

TORFS, Rik, *Le catholicisme et la liberté de conscience*, p. 65–80,

GUEIT, Jean, *L'orthodoxie et la liberté de conscience*, p. 81–88,
 VINCENT, Gilbert, *Liberté de conscience, tolérance et protestantisme*, p. 89–124,
 FERJANI, Mohamed Cherif, *L'islam et la liberté de conscience*, p. 125–140,
 MARIE, Jean-Bernard, et MEYER-BISCH, Patrice, *Synthèse*, p. 141–144,
Annexe: Document final de la conférence internationale consultative sur l'éducation scolaire (Madrid 23–25 nov. 2001), p. 145–152.
 GUTH, Hans-Jürgen, „*Ius remonstrandi*“: *l'institution juridique du droit de remontrance épiscopal*, p. 153–166,
 TAWIL, Emmanuel, *Le respect de la hiérarchie des normes*, p. 167–186,
 BASDEVANT-GAUDEMET, Brigitte, et MESSNER Francis, *Les établissements de santé et les institutions d'assistance confessionnels en France*, p. 443–476.

Revue de Droit Canonique, Tome 52/2, Strasbourg, 2002, ISSN 0556-7378.

Le secret dans les religions

FLAUSS-DIEM, Jacqueline, *Le secret dans les religions: introduction*, p. 241–246,
 GARAY, Alain, *Le secret et les Témoins de Jéhovah*, p. 247–258,
 MARTENS, Kurt, *Le secret dans la religion catholique*, p. 259–274,
 PANAFIT, Lionel, *Le secret en droit hébraïque*, p. 275–294,
 PAPATHOMAS, Grigorios D., *Le secret dans le christianisme orthodoxe*, p. 295–316,
 VOLFF, Jean, *Le secret dans les églises protestantes*, p. 317–328,
 WEIBEL, Nadine B., *Le secret dans le Bouddhisme*, p. 329–338,
 ÉTIENNE, Bruno, *Le secret maçonnique*, p. 339–353.

La gestion publique des cultes en France

SEVAISTRE, Vianney, *La gestion publique des cultes en France*, p. 355–366,
 MIET, Jacques, *Les cultes reconnus en Alsace-Moselle*, p. 367–372,
 MIGNON, Emmanuelle, *L'arrêt du Conseil d'État du 6 avril 2001: Conclusions du commissaire du gouvernement*, p. 373–391,
 Texte de l'arrêt du Conseil d'État du 6 Avril 2001, p. 392–396,
 TAWIL, Emmanuel, *Note*, p. 397.

La dissolution du mariage en faveur de la foi

Congrégation pour la doctrine de la foi, *Normes pour mener un procès de dissolution du lien matrimonial en faveur de la foi*, p. 417–427,
 DEBUF, Daniel, *Le privilège en faveur de la l'instruction du 16 février 2001*, p. 428–442,
 BŒSPFLUG, François, *Culture religieuse et enseignement public: Les enjeux du „Rapport Debray“*, p. 443.

Theologická revue, ročník 74, Univerzita Karlova v Praze – Husitská teologická fakulta, Praha, 2003, ISSN 1211-7617.

Z obsahu jednotlivých čísel:

2/2003

VOJTÍŠEK, Zdeněk, *Nový český konfesní zákon a právní postavení nových náboženských hnutí v České republice*, s. 197–206.

3–4/2003

Z obsahu:

VOPATRNÝ, Gorazd, *Pravoslavná církev v Protektorátu Čechy a Morava 1938–1945*, s. 435–444,

Dokument: Komuniké zasedání Mezinárodní starokatolické biskupské konference (IBK) v Praze 16. –22.11.2003, s. 468–469.

Tribunál, Informácie a články z kánonického a konfesného práva, III. ročník, Nadácia kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula, 2004, ISSN 1336-1600.

2/2004

Z obsahu:

Vyhlasenie Kongregácie pre náuku viery z 11. 2. 2000 o tajnej cirkvi v Českej republike

DUDA, Ján, *Mons. Agostino Vallini, nový prefekt Apoštolskej signatúry*

ERDŐ, Péter, *Konferencia biskupov vo vzťahu cirkvi s moderným štátom*

jrt/zh/vac/zadr

Pokyny pro autory

1. Příspěvky pro Revue církevního práva pište výhradně v textovém editoru Microsoft Word 2000 (nebo v některé starší verzi tohoto editoru). Klávesu Enter užívejte jen po ukončení titulků, mezititulků nebo odstavců. Pokud možno zvolte písmo Times New Roman. Texty ukládejte jako Dokument Word a posílejte jako přílohy na adresu SPCP@prf.cuni.cz. V průvodním e-mailu napište do rubriky „Předmět“ kořenné slovo názvu článku a v textu dopisu uveďte počet příloh.
2. Uvádějte celá křestní jména a příjmení (u členů řádů řádové jméno na druhém místě), celé názvy institucí, dokumentů, nakladatelství či vydavatelství včetně jejich sídel.
3. Odkazy na prameny, citace, jakož i bibliografické údaje u anotací a recenzí formulujte způsobem, jaký na stránkách Revue užíváme (vycházíme ze státní a mezinárodní normy ČSN ISO 690, 010197).
4. Poznámky pod čarou vkládejte pomocí funkce Vložit → Poznámka pod čarou. Čísla těchto poznámek uvádějte těsně za výrazem, ke kterému se vztahují, bez mezery, a to až po případné interpunkci.
5. Delší statě čleňte pro přehlednost do kapitol, opatřujte mezititulky, doplňte krátkým resumé a stručnými údaji o autorovi.
6. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky typograficky upravit.